

Република Србија
Министарство пољопривреде и заштите животне средине
Министарство културе и информисања
SIPU International AB
Пројектни фонд за институционални развој (PROFID - Бр. 3-2)

НАЦРТ АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ

У Београду, 25. август 2014. године

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN & SPATIAL PLANNING OF SERBIA

ОБРАЂИВАЧ: ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ

Директор
др Игор Марић д.и.а.

РАДНИ ТИМ ЗА ИЗРАДУ АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ

ТИМ ЕКСПЕРАТА

Водећи експерт:

Др Јасминка Цвејић, редовни професор, Шумарски факултет Универзитета у Београду

Виши експерт:

Др Марија Максин, редовни професор, научни саветник, Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Виши експерт:

Др Тијана Црнчевић, виши научни сарадник, Институт за архитектуру и урбанизам Србије

КОНСУЛТАНТИ

Сања Љешковић Митровић, д.и.п.а., Потпредседник Европске конвенције о пределу Савета Европе, генерална директорица Директората за планирање простора, Министарство одрживог развоја и туризма Црне Горе

Др Ратко Ристић, редовни професор, Шумарски факултет Универзитета у Београду

Др Невена Васиљевић, доцент, Шумарски факултет Универзитета у Београду

Борис Радић, д.и.п.а., истраживач сарадник, Шумарски факултет Универзитета у Београду

Весна Видер, д.и.п.а., стручни сарадник за заштиту природе, Јавно предузеће „Палић-Лудаш”

Др Саша Милијић, виши научни сарадник, Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Олгица Бакић, д.п.п., виши стручни сарадник, Институт за архитектуру и урбанизам Србије

КОРИСНИЦИ

Министарство пољопривреде и заштите животне средине Републике Србије

Биљана Филиповић, вођа Пројектног тима ПРОФИД-а

мр Биљана Јовановић Илић, члан Пројектног тима

мр Сава Сладић, члан Пројектног тима

Министарство културе и информисања Републике Србије

Мирослава Турковић, члан Пројектног тима

У Београду, 25. август 2014. године

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN & SPATIAL PLANNING OF SERBIA

РЕЗИМЕ

Радна верзије Нацрта Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу (Акциони план) је други резултат Пројекта „Израда предлога Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу и нацрта Правилника о категоризацији предела Србије“ подржаног од стране Пројектног фонда за институционални развој (PROFID) који има за циљ спровођење Европске Конвенције о пределу (ЕКП) и реализацију обавеза које је ратификацијом ЕКП (Закон о потврђивању ЕКП, „Службени гласник РС“, број 4/2011) преузела Република Србија (РС).

Акциони план за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији (АП ЕКП РС) садржи: резиме; уводне напомене; основне оквири ЕКП; преглед имплементације ЕКП у европским земљама; оцену имплементације ЕКП у Србији; визију, циљеве и приоритете имплементације ЕКП; план активности за имплементацију ЕКП за период 2015-2020. године; мониторинг и извештавање о остваривању АП ЕКП РС. Саставни део АП ЕКП РС су и: Анекс I (Појмовник) и Анекс II (Основна студија).

Резултати анализе **имплементације ЕКП и усклађеност законског и планског основа у европским земаљама** (Велика Британија, Холандија, Француска, Италија, Чешка и Словачка Република, Шведска, Мађарска и Словенија – део 3. АП ЕКП РС) су указали да се остварена усклађеност са ЕКП разликује од земље до земље. Компатибилност са ЕКП је велика у Енглеској, Холандији, Француској и Италији. У случају Словеније и Шведске, компатибилност је мање заступљена, али су ове земље усвојиле приступ и принципе ЕКП. Чешка и Словачка, захваљујући дугој традицији предеоно-еколошког приступа, још увек нису имплементирале у своја планска документа свеобухватни приступ и принципе ЕКП, док је Мађарска још увек у иницијалној фази имплементације ЕКП.

Резултати анализе **имплементације ЕКП у Србији** (део 4. АП ЕКП РС) су указали да законски основ (примарни и секундарни) и плански основ у Србији још увек нису довољно усклађени са Европском конвенцијом о пределу и Упутством за имплементацију Европске конвенције о пределу, а нарочито нису усклађени са дефиницијама утврђеним у ЕКП, и не препознају и не подржавају опште и посебне мере утврђене ЕКП. Другим речима, није обезбеђен: основ за успостављање и спровођење предеоне политике; процедуре за укључивање јавности и актера у утврђивање циљева квалитета предела; критеријуми и инструменти за интеграцију политике предела у друге политике, инструменти, процедуре и надлежности за идентификацију и оцену предела и за утврђивање циљних квалитета идентификованих и процењених предела. Посебно је указано да за примену општих и посебних мера утврђених ЕКП у планском основу у Србији постоји више ограничења, међу којима је кључно да није урађена идентификација предела за територију Србије.

Предности имплементације ЕКП у Србији (део 5. АП ЕКП РС) јесу и у домену подизања и развијања свести о значају предела, као и успостављања услова за интеграцију предела у све релевантне политике (културне, економске и социјалне). Имплементацијом ЕКП ће се иницирати одређене активности усмерене на унапређење

актуелног законског основа, створиће се услови за идентификацију предела, за разумевање његове динамике, успоставити услови за праћење стања промена и трендова, као и за активније укључивање јавности, уз континуалну размену искустава и резултата добре праксе.

Акциони план у делу 6. АП ЕКП РС успоставља **визију имплементације ЕКП у Србији до 2025. године**: имплементација ЕКП у Србији ће допринети да се Република Србија определи за опцију доследне имплементације ЕКП, ширем и холистичком погледу на предео, као и учешћу јавности у питањима предела. Поред тога, имплементација ЕКП ће допринети да предео буде сагледан као елемент развоја, а Акциони план имплементације ЕКП на националном нивоу послужиће као оквир за израду акционих планова у оквиру сектора и административних подручја (заштите природе, културе, туризма, НВО и др.). Имплементација ЕКП ће повећати интернационалну сарадњу по питањима предела, а успех имплементације ЕКП биће доследно праћен.

Циљеви и иницијалне акције за имплементацију ЕКП су формулисани за шест тематских области (део 6. АП ЕКП РС), уважавајући постојеће стање и проблеме у РС, а у односу на успостављене оквире ЕКП, предложену визију и временски обухват.

У оквиру тематске области *препознати предео у закону* као средњорочни циљеви Акционог плана (до 2020. године) издвојени су следећи: законодавство треба да подржи примену ЕКП и да олакша очување, коришћење и развој вредности предела; унапређење перформанси постојећег правног и регулаторног оквира; и утицање на нове законе и прописе да подрже примену ЕКП.

За *идентификацију карактера и оцену предела на територији Србије*, уважавајући чињеницу да не постоји метод идентификације и анализе предела који адекватно одговара потребама идентификације и анализе изражене у ЕКП, констатовано је да би требало одредити комбинацију различитих метода и приступа који могу да дају праве услове за развој и практичну примену знања из области предела. Успостављање одговарајућег система за пружање знања, података, информација за заштиту, планирање и управљање пределом на националном, регионалном и локалном нивоу јесте дугорочни циљ (до 2025. године) за који су формулисане и одговарајуће акције (обезбеђивања пружања знања и информација; развијање дискусија око формата, фокуса и садржаја анализе предела; формирање, развој и одржавања Базе просторних података о пределу Србије и др.). Посебно је истакнуто да успостављање мониторинга предела треба комбиновати са студијама социо-економских услова који делују као покретачи промена у пределу.

У оквиру промовисања *свеобухватне политика предела и интегрисања у плански основ* истакнуто је да, са циљем да предео постане препознат и његов значај за одрживи развој прихваћен, потребна је посебна политика предела (средњорочни циљ) и њено интегрисање у релевантан плански основ у Србији (дугорочни циљ). Под тиме се подразумева израда националне политике предела до 2020. године, полазећи од стратешког оквира утврђеног у ЕКП и у Просторном плану Републике Србије. Национална политика предела треба да функционише као кишобран за утврђивање

заштите, планирања и управљања пределом на регионалном и локалном нивоу и за интегрисање и координацију политике предела у плански основ који има директан или индиректан утицај на предео (просторни и урбанистички планови; опште и секторске стратегије, политике и планови; регионалне и локалне развојне стратегије и програми). Формулисане су и одговарајуће акције на припреми Националне политике предела, за интегрисање интенција ЕКП и националне политике предела у релевантан плански основ у Србији, сукцесивно до 2025. године као и акције за сукцесивну и дугорочну операционализацију националне политике предела (у периоду после 2020. године) кроз развој регионалних акционих планова и планова управљања пределом.

За *мере менаџмента (контроле) политике предела*, као циљ истакнуто је да треба установити саветодавно међуминистарско тело да координира активности републичких органа и организација на имплементацији Акционог плана, припреми и спровођењу националне политике предела.

У оквиру *партиципације и јачања свести* истакнуто је да су знање, комуникација, медијација и приступ информацијама основни елементи у смислу разумевања и свести људи о пределу и његовим вредностима. Дат је и предлог акција (дугорочно до 2025.) које обухватају, између осталих, јачање захтева и развој метода партиципације локалног становништва у циљу пружању информација од значаја за заштиту, планирање и управљање пределом; развијање услова за партиципацију и подизање свести о питањима предела; обука стручњака (планера, пројект менаџера и др.) о методама учешћа, као и установљавање националне награде за предео до 2020. године, у складу са критеријумима за доделу награде за предео Савета Европе.

Предложене акције (средњорочно до 2020.) у оквиру *едукације и истраживања* обухватају обезбеђивање програма перманентне едукације за постојеће дипломиране инжењере пејзажне архитектуре и стручњаке сродних дисциплина, за запослене у државним органима који раде на пословима који се односе на предео у циљу стицања неопходног познавања ЕКП; јачање аспекта предела у свим едукативним програмима који се односе на планирање и животну средину на нивоу универзитета; покретање истраживања о вези између предела, економије и образаца потрошње, као и стимулисање и финансирање међусекторских истраживања и развојних предеоних пројеката.

Предложене акције (средњорочно до 2020.) уважавајући *интернационалну кооперацију* обухватају јачање учешћа Србије у организацијама и мрежама које се баве питањима везаним за пределе Европе, примарно у Савету Европе; успостављања мултилатералних и билатералних истраживања и сарадњу у пројектима европских предела, као и стимулисање програма и пројекта на идентификацији, планирању и уређењу предела у прекограничним просторима; као и прекограничне пројекте у области културног наслеђа.

Полазећи од визије, циљева и приоритета имплементације ЕКП у Србији дефинисаних у делу 6. АК ЕКП СР, утврђен је **план активности за средњорочни период од 2015. до**

2020. године (део 7. АП ЕКП РС) . Утврђене су приоритетне активности (24 ПА) и пројекти за њихову реализацију (48 П) за следеће тематске области:

- А. Усклађивање законског основа са ЕКП (12 ПА, 12 П),
- Б. Идентификација карактера и оцена предела за територију Србије (4 ПА, 23 П),
- В. Свеобухватна политика предела и интегрисање у плански основ (4 ПА, 7 П),
- Г. Партиципација и јачање свести (1 ПА, 2 П),
- Д. Едукација и истраживање (3 ПА, 4 П).

За сваку приоритетну активност и пројекат реализације утврђени су кључни стејкхолдери, потребан износ средства и извори финансирања, као и време реализације (Табела 1, део 7. АП ЕКП РС).

Акционим планом предвиђено је да се Министарство пољопривреде и заштите животне средине и Министарство културе и информисања који су одређени за националну фокалну тачку за спровођење Европске конвенције о пределу, старају о **мониторингу и извештавању о остваривању АП ЕКП РС**. Мониторинг ће обухватити праћење спровођења свих приоритетних активности и пројеката за њихову реализацију за период 2015-2020. Извештај о остваривању АК ЕКП РС Министарство пољопривреде и заштите животне средине и Министарство културе и информисања, у сарадњи са међуминистарским координационим телом за имплементацију ЕКП у Србији и регионалним развојним агенцијама, подносиће Влади Републике Србије сваке године.

Измене и допуне Акционог плана, предлагаће се на основу годишњег извештаја о остваривању АП ЕКП РС. Како је АП ЕКП РС оперативни документ за имплементацију ЕКП, реално је очекивати да се иновира заједно са подношењем извештаја.

SUMMARY

Working version of the Draft Action Plan for the Implementation of the European Landscape Convention in Serbia (Action Plan) represents the second result of the project "Development of the Draft Action Plan for the Implementation of the European Landscape Convention and the Draft Regulations on Categorization of Serbia's Landscape", supported by the Project Fund for Institutional Development (PROFID), with an aim to implement the European Landscape Convention (ELC) and fulfil the obligations which the Republic of Serbia (RS) has undertaken by the ratification of the ELC (Law on Ratification of the ELC, "RS Official Gazette", No. 4/ 2011).

Action Plan for the Implementation of the European Landscape Convention in Serbia (AP ELC RS) includes: Summary; Introductory remarks; Basic framework of the ELC; Overview of the implementation of the ELC within EU countries; Evaluation of the implementation of the ELC in Serbia; Vision, aims and priorities for the implementation of the ELC; Plan of activities for implementation of the ELC for the period 2015-2020; Monitoring and reporting on realization of the AP ELC RS. Integral parts of the AP ELC RS are: Annex I (Definitions) and Annex II (Baseline Study), which are not included within working version of the AP ELC RS.

The results of the analysis of the **ELC implementation and harmonization of the legal and planning basis in European countries** (United Kingdom, Netherlands, France, Italy, Czech Republic and Slovak Republic, Sweden, Hungary and Slovenia – section 3 of AP ELC RS) show that the achieved consistence with the ELC varies from country to country. Compatibility with the ELC is considerable in England, Holland, France and Italy. In the case of Slovenia and Sweden, compatibility is less, although these countries have adopted the approach and principles of the ELC. The Czech and Slovak Republics, because of their long tradition of landscape – ecological approach, have not yet implemented a comprehensive approach and principles of the ELC in their planning documents, while Hungary is still in the initial phase of the ELC implementation.

The results of the analysis of the **ELC implementation in Serbia** (section 4 of AP ELC RS) indicate that the legal basis (primary and secondary) and planning basis in Serbia are still not sufficiently consistent with the ELC and Guidelines for the Implementation of the ELC, particularly regarding their harmonization with the definitions set in the ELC, and do not recognize or support the ELC general and specific measures. In other words, the following has not been established: basis for the establishment and implementation of landscape policy; procedures for public and stakeholders involvement in determining landscape quality objective; criteria and instruments for the integration of landscape policy into other policies; instruments, procedures and responsibilities for landscape identification and assessment and for determining the landscape quality objectives for identified and assessed landscapes. It is emphasized that for the implementation of general and specific measures identified by the ELC there exist several limitations in the planning basis in Serbia, the key one of these being the fact that the landscape identification for the territory of Serbia has not been done.

The **benefits of the ELC implementation in Serbia** (section 5 of AP ELC RS) are in the field of raising and developing awareness regarding the importance of landscapes, and establishing

the conditions for the integration of landscapes into all relevant policy areas (cultural, economic, and social). The implementation of the ELC will initiate certain activities aimed at improving the current legal basis, and create conditions for landscape identification and understanding of its dynamics, as well as the conditions for monitoring changes and trends, and for active involvement of the general public, with continuous exchange of experiences and results of good practice.

The Action Plan in section 6 of AP ELC RS establishes a **vision for the implementation of the ELC in Serbia until 2025**: implementation of the ELC in Serbia will contribute to the Republic of Serbia's orientation towards consistent implementation of the ELC, broader and holistic view of the landscape, and involvement of the general public in the landscape issues. In addition, the implementation of the ELC will contribute to the perception of landscape as an element of development, while the Action Plan for the implementation of the ELC at the national level will serve as a framework for the development of action plans within sectors and administrative areas (nature protection, culture, tourism, NGOs and others). The implementation of the ELC will enhance international cooperation on landscape issues, and the success of the implementation of the ELC will be consistently followed.

Objectives and initial actions for the implementation of the ELC are formulated for six subject areas (section 6 of AP ELC RS), taking into consideration the actual situation and problems in the Republic of Serbia, and the established frameworks of the ELC, suggested vision and time scope.

With regard to the *recognition of landscapes in law*, the following medium-term objectives of the Action Plan (until 2020) are set: the legislation should support the implementation of the ELC and facilitate the conservation, use and development of landscape values; the performance within the existing legal and regulatory framework is to be improved; new laws and regulations should be prompted to support the implementation of the ELC.

With regard to the *identification and assessment of landscapes in the territory of Serbia*, taking into account the fact there is no method for identification and analysis of landscapes which adequately suits the needs stated in the ELC, it is concluded that a combination of different methods and approaches which can provide the right conditions for the development and practical application of knowledge in the field of landscape should be determined. The goal of establishing an appropriate system for the provision of knowledge, data, and information for planning, protection and management of landscapes at the national, regional and local level is a long-term goal (by 2025) within which appropriate actions are formulated (ensuring the provision of knowledge and information, developing discussion about the format, focus and content analysis of landscapes, design, development and maintenance of spatial databases of Serbian landscapes, etc.). It is stressed that the establishment of landscape monitoring should be combined with studies of socio-economic conditions which act as drivers of change in the region.

Within the *promotion of a comprehensive landscape policy and integration in the planning basis*, it is pointed out that, in order for landscape to become recognized and its importance for sustainable development adopted, a particular landscape policy is needed (medium-term

objective), along with its integration into the relevant planning basis in Serbia (long-term objective). This includes development of a national landscape policy until the year of 2020, based on the strategic framework established by the ELC and the Spatial Plan of the Republic of Serbia. The national landscape policy should function as an umbrella for the determination of planning, protection and management of landscapes at regional and local levels, and for the integration and coordination of landscape policy in the planning basis which has a direct or indirect impact on landscapes (spatial and urban plans, general and sectoral strategies, policies and plans, regional and local development strategies and programs). Appropriate actions with respect to the preparation of national landscape policy and integration of the aims of the ELC and national landscape policy in the relevant planning basis in Serbia successively until 2025 are formulated, as well as the actions for successive and long-term operationalization of national landscape policy (in the period after 2020) through the development of regional action plans and landscape management plans.

With regard to the *management (control) measures within landscape policy*, establishment of an inter-ministerial advisory body to coordinate the activities of republic authorities and organizations in the implementation of the Action Plan, and preparation and implementation of national landscape policy, is set as an objective.

Within the *participation and raising awareness*, it is emphasized that knowledge, communication, mediation and access to information are essential elements for people's understanding and awareness of landscape and its values. The proposal of actions (long-term, until 2025) is given, and these include, among others, strengthening of requirements and development of methods for participation of local people in order to provide information relevant to the protection, management and development of landscape, development of the conditions for participation and raising awareness concerning landscape issues, training programs for professionals (planners, consultants, project managers, etc.) regarding the methods for participation, as well as the establishment of a national award for landscape until 2020, in accordance with the criteria for the landscape award of the Council of Europe.

The proposed actions (medium-term, until 2020) within *education and research* include the provision of permanent education for graduate engineers of landscape architecture and experts in related fields, as well as for the employees of state institutions whose work is related to landscape, with the overall aim of the acquisition of necessary ELC knowledge. In addition, the actions are aimed at increasing prominence of landscape in all university educational programs relating to the planning and environment, initiating research on the relationship between landscape, economy and consumption patterns, as well as stimulating and funding inter-sector research and landscape development projects.

The proposed actions (medium-term, 2020) regarding *international cooperation* include increasing the participation of Serbia in organizations and networks dealing with issues related to the landscapes of Europe, primarily in the Council of Europe, the establishment of multilateral and bilateral research cooperation projects in European regions and the promotion of programs and projects for the landscape identification, planning and

management in cross-border areas, as well as cross-border projects in the field of cultural heritage.

Starting from the vision, objectives and priorities of the ELC implementation in Serbia defined in section 6 of AP ELC RS, the **plan of activities for medium-term period from 2015 until 2020** is established (section 7 of AP ELC RS). Priority activities (24 PA) and projects for their realization (48 P) for the following subject areas are established:

- A. Harmonization of the legal basis with the ELC (12 PA, 12 P),
- B. Landscape identification and assessment for the territory of Serbia (4 PA, 23 P),
- C. Comprehensive landscape policy and integration in the planning basis (4 PA, 7 P),
- D. Participation and awareness raising (1 PA, 2 P),
- E. Education and Research (3 PA, 4 P).

Key stakeholders, the required amount of money and sources of funding, as well as time needed for realization, are identified for each priority activity and its realization plan (Table 1 in section 7 of AP ELC RS).

The Action Plan envisages that the Ministry of Agriculture and Environmental Protection and the Ministry of Culture and Information, which are designated as the national focal point for the implementation of the European Landscape Convention, take care of the **monitoring and reporting on the implementation of the AP ELC RS**. The process of monitoring will include monitoring of the implementation of all priority activities and projects for their implementation in the period 2015-2020. The Ministry of Agriculture and Environmental Protection and the Ministry of Culture and Information, in cooperation with the inter-ministerial coordination body for the implementation of the ELC in Serbia and regional development agencies, shall submit annual reports on the implementation of the AP ELC RS to the Government of the Republic of Serbia.

Amendments to the Action Plan will be proposed based on the annual reports on the implementation of the AP ELC RS. As the AP ELC RS is the operational document for the implementation of the ELC, it is expected that it will be innovated along with the submission of the reports.

САДРЖАЈ

Резиме / Summary

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	1
2. ОСНОВНИ ОКВИРИ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ	3
3. ПРЕГЛЕД ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У ЕВРОПСКИМ ЗЕМЉАМА	9
4. ОЦЕНА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ	17
5. РАЗЛОЗИ И ПРЕДНОСТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ	23
6. ВИЗИЈА, ЦИЉЕВИ И ПРИОРИТЕТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ	27
6.1. ВИЗИЈА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ ДО 2025.	27
6.2. ЦИЉЕВИ И ИНИЦИЈАЛНЕ АКЦИЈЕ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ЕКП, 2015-2025.	29
6.3. ПРИОРИТЕТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ ДО 2020.	38
7. ПЛАН АКТИВНОСТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ ЗА ПЕРИОД 2015-2020.	49
<i>Табела 1: План активности за имплементацију ЕКП у Републици Србији, 2015-2020.</i>	53
8. МОНИТОРИНГ И ИЗВЕШТАВАЊЕ О ОСТВАРИВАЊУ АКЦИОНОГ ПЛАНА	65
АНЕКС I — ПОЈМОВИ	67
АНЕКС II – ОСНОВНА СТУДИЈА	

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

По позиву за достављање понуда за потребе фонда PROFID – бр. 3 - 2 за израду Пројекта „Израда предлога Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу и нацрта Правилника о категоризацији предела Србије” (даље: Пројекат), а на основу Понуде коју је доставио, Институт за архитектуру и урбанизам Србије из Београда је изабран за обрађивача Пројекта. Корисници Пројекта су Министарство пољопривреде и заштите животне средине (раније Министарство природних ресурса, рударства и просторног планирања) и Министарство културе и информисања (даље: Корисници) који су одређени за националну фокалну тачку за спровођење Европске конвенције о пределу (даље: ЕКП).

Пројекат обухвата израду: Основне студије / прегледа усклађености постојећих прописа са Европском конвенцијом о пределу, предлога Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији (даље: АП ЕКП РС) и нацрта Правилника о категоризацији предела Србије (даље: Правилник). Специфични циљеви Пројекта обухватају: 1) Анализу усклађености постојећих прописа са ЕКП као полазне основе за израду АП ЕКП РС и Правилника; 2) Формирање референтног оквира на националном нивоу за доношење одговарајућих акционих планова са различитим нивоом детаљности (на регионалном и локалном нивоу и у различитим областима); 3) Унапређење досадашње праксе третмана предела, пре свега, кроз боље дефинисање и правовремено укључивање правила и мера уређења предела у процедуре просторног и секторског планирања, као и програме и политике њихове примене; 4) Идентификација тема / наслова Акционог плана усаглашених са ЕКП (члан 6. – Посебне мере); 5) Дефинисање циљева и акција (краткорочних, средњорочних и дугорочних) усаглашених са постојећом институционалном организацијом Србије и реалним могућностима њихове реализације; 6) Израда Правилника о категоризацији предела Србије применљивог за праксу просторног, урбанистичког и секторског планирања; и 7) Примена партиципативног приступа у реализацији свих пројектних активности.

Институт за архитектуру и урбанизам Србије (у даљем тексту: ИАУС), у складу са Пројектним задатаком и Планом рада (прихваћеног од стране Корисника на радном састанку од 20.02.2014.), подноси Корисницима и SIPU **Нацрт Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији** за укључивање јавности у дискусију о нацрту овог документа.

Нацрт Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији припремљен је на основу радне верзије о којој су обављене консултације са Корисницима и широм радном групом формираном за потребе реализације Пројекта, у чијем саставу су представници: Републичке агенције за просторно планирање, Завода за заштиту природе Републике Србије, различитих сектора Министарства пољопривреде и заштите животне средине, Републичке дирекције за воде, Агенције за заштиту животне средине, Регионалне агенције за економски развој Шумадије и Поморавља, Регионалне агенције за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа, Удружења

пејзажних архитеката Србије и Невладине организације ECOMIX. Поред тога, обављене су консултације и са представницима: Управе за пољопривредно земљиште (Министарство пољопривреде и заштите животне средине), Сектора за туризам (Министарство привреде) и Националне агенције за регионални развој.

Акциони план за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији садржи: резиме; уводне напомене; основне оквире ЕКП; преглед имплементације ЕКП у европским земљама; оцену имплементације ЕКП у Србији; визију, циљеве и приоритете имплементације ЕКП; план активности за имплементацију ЕКП за период 2015-2020. године; мониторинг и извештавање о остваривању АП ЕКП РС. Саставни део АП ЕКП РС су и: Анекс I (Појмовник) и Анекс II (Основна студија).

Овај Акциони план представља интерни документ. Забрањено је копирање и прештампавање или неовлашћено коришћење било којег дела на било који начин (електронски, механички, скенирање, фотокопирање). SIPU у име Корисника, задржава сва својинска права, укључујући и ауторска права. ИАУС може да користи материјал Нацрта Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији, као референтни материјал за потребе других својих задатака.

2. ОСНОВНИ ОКВИРИ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ

Европска конвенција о пределу (ЕКП) је први међународни уговор који се специфично тиче предела, који је као део кампање Савета Европе: „Европа: Заједничко наслеђе”, био отворен за потписивање државама чланицама Савета Европе 20. октобра 2000. године у Фиренци, Италија. Према подацима са официјелног сајта ЕКП, након 14 година од усвајања, 38 земаља чланица Савета Европе је ратификовало Конвенцију. Седам земаља – Албанија, Аустрија, Немачка, Лихтенштајн, Монако, Русија, Естонија – још увек нису приступиле Конвенцији. Република Србија је 2007. потписала ЕКП, а усвајањем Закона о потврђивању Европске конвенције о пределу исту ратификовала 2011. године („Службени гласник РС”, број 4/11).

ЕКП подржава Савет Европе да брани људска права и демократију. У Преамбули ЕКП се наводи да је „*предео* кључни елемент индивидуалног и друштвеног благостања и ... његова заштита, управљање и планирање подразумева права и обавезе за све” (*Council of Europe, 2000a*).

ЕКП се везује за неколико инструмената који се баве природним и културним наслеђем, као што су: *Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe; Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats; European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage; European Charter of Local Self-government; и Convention on Biological Diversity*. Значајна Конвенција, у вези са партиципативним приступом ЕКП, је *Aarhus Convention* или *Convention on Access to Information, Public Participation in Decision making and Access to Justice in Environmental Matters from 1998* (*Council of Europe 2000a, Preamble*).

Главни *циљеви* ЕКП су заштита, планирање и управљање европским пределима путем националних мера и европске сарадње. ЕКП се примењује на целој територији држава потписница и покрива природна, рурална, урбана и пери-урбана подручја. Обухвата копно и копнене воде и мора. ЕКП обухвата све типове предела: уобичајне, изванредне и деградиране пределе. ЕКП уважава пределе као динамичне, а не статичне, како је то наглашено у Извештају са објашњенима (*Explanatory Report*), у коме се, позивајући се на Поглавље 1. ЕКП – Опште одредбе, истиче: „У тражењу праве равнотеже између заштите, управљања и планирања предела, треба имати на уму да циљ није очување или „замрзавање” предела у одређеном тренутку његове дуге еволуције. Предео се увек мења и наставиће да се мења, како кроз природне процесе тако и делатностима људи. У ствари, циљ треба да буде управљање будућим променама, на начин који препознаје велику разноврсност и квалитет предела, које смо наследили, које тежимо да сачувамо, или чак унапредимо, уместо да дозволимо опадања њиховог диверзитета и квалитета” (*Council of Europe 2000b, §42*).

Свака држава која је ратификовала ЕКП сагласила се да примени четири *опште мере* (члан 5. ЕКП):

- Законом признати предео као битну компоненту човековог окружења, као израз разноврсности заједничког културног и природног наслеђа, и темељ њиховог идентитета;
- Успоставити и спроводити предеоне политике које за циљ имају заштиту, управљање и планирање предела;
- Успоставити процедуре за укључивање најшире јавности, локалних и регионалних власти, као и других страна које су заинтересоване за одређивање и примењивање предеоних политика;
- Интегрисати предео у политике просторног (регионалног) и урбанистичког планирања и у културне, пољопривредне, социјалне, економске и политике животне средине, као и све остале политике које могу да имају посредан или непосредан утицај на предео (*Council of Europe, 2000a*).

Свака земља се такође обавезује да примени пет *посебних мера* (члан 6. ЕКП). То су: подизање свести; обука и едукација; идентификација и оцена предела; дефинисање циљева квалитета предела; увођење инструмената за спровођење политике предела. Под тиме се подразумева повећати свесност о вредностима предела и променама предела у цивилном друштву, укључујући приватне организације и ширу јавност. Земље се такође обавезују да предузму, у оквиру мултидисциплинарних програма, едукацију специјалиста за вредновање (оцену) предела, и да промовишу школске и универзитетске курсеве заштите, управљања и планирања предела. Свака земља се додатно обавезује да обезбеди активно учешће јавности у идентификацији и оцени предела, да анализира карактеристике предела, и да узме у обзир промене предела. Консултације јавности треба да буду коришћене за дефинисање циљева квалитета предела након идентификације и оцене предела (члан 6Д. ЕКП). Главна питања у вези европске сарадње представљена су у поглављу III. Она обухватају: интернационалне политике и програме (члан 7); узајамну помоћ и размену информација о пределима (члан 8); прекограничну сарадњу на локалном и регионалном нивоу, као и припрему и реализацију заједничких програма који се тичу предела (члан 9). Члан 10. се бави праћењем имплементације ЕКП, а у члану 11. је представљена Награда за предео Савета Европе (*Council of Europe, 2000a*).

Неколико појмова је дефинисано у члану 1. ЕКП :

- Предео означава одређено подручје, онако како га људи виде и доживљавају, чији је карактер резултат деловања и интеракције природних и/или људских фактора;
- Предеона политика означава израз општих принципа, стратегија и смерница, дефинисаних од стране надлежних органа власти, који омогућавају предузимање одређених мера у циљу заштите, управљања и планирања предела.

- Циљ квалитета предела означава, за одређени предео, формулацију, дату од стране надлежних органа власти, о тежњама становништва у погледу предеоних карактеристика из њиховог окружења;
- Заштита предела означава поступке очувања и одржавања значајних или карактеристичних обележја предела, оправдане вредношћу наслеђа, проистеклог из његове природне структуре и/или људске активности;
- Управљање пределом означава поступке, којима се, из перспективе одрживог развоја, обезбеђује редовно одржавање предела, са циљем усмеравања и усклађивања промена изазваних друштвеним и економским процесима, као и процесима у животној средини;
- Планирање предела означава дугорочне и далекосежне поступке са циљем унапређења, поновног успостављања или креирања предела.

Савет Европе је тему предела одредио као важно поље европске политике. Предео је идентификован као део културне баштине. На тај начин је признат као културно добро од директног значаја за квалитет живота и за основне људске потребе за идентитетом и добрим осећањем. Цени се и регионална и локална разноврсност предела у његовим природним и културним деловима. Сходно ЕКП, културне пределе „као колевку нашег културног идентитета” и као „заједничко наслеђе” треба одржати, неговати, ревалоризовати и надограђивати. Још једна битна карактеристика ЕКП је указивање на одговорност локалних власти, те се више пута овај документ позива на Европску повељу о локалној самоуправи, Архуску конвенцију и Оквирну конвенцију о прекограничној сарадњи.

У делу о спровођењу ЕКП (члан 6Е) уговорне стране се обавезују: „...да уведу инструменте спровођења политике предела, чији је циљ заштита предела, нега и/или уређење предела”, а што је детаљније објашњено у Извештају и Смерницама за имплементацију ЕКП (Препоруке CM/Rec (2008)3 Комитета министара земљама чланицама о смерницама за имплементацију Европске конвенције о пределу усвојене од стране Комитета министара 6. фебруара 2008. године – *Recommendation CM/Rec(2008)3 of the Committee of Ministers to member states on the guidelines for the implementation of the European Landscape Convention – Adopted by the Committee of Ministers on 6 February 2008 at the 1017th meeting of the Ministers’ Deputies*) (даље: Смернице).

Указано је да питања предела треба решавати кроз процес планирања предела који је прилагођен различитим административним нивоима. Наведене су две форме:

- Погодан систем планирања предела и развоја који обухвата специфичне инструменте међусобно повезане на различитим административним нивоима (план предела);
- Систематско увођење димензије предела у процес планирања на различитим нивоима (национални, регионални, локални), допуњен специфичним истраживањима и упутствима (студија предела), где сви просторни планови треба да садрже димензију предела.

План предела и студија предела неопходно је да садрже: специфичне карактеристике предела; квалитет предела; преиспитивање (поновна процена) и/или санацију предела; оперативне мере (у домену заштите, управљања и планирања предела; преиспитивања и/или санације предела); едукативне мере (активности на информисању, подизању свести и директном учешћу локалног становништва и заинтересоване јавности); и инструменте за праћење процеса промена.

На првом месту, истакнуто је да планирање предела треба да буде интегрисано у просторно планирање. Пред тога, наведени су и други инструменти значајни за планирање предела: укључивање предела у секторске политике и инструменте; заједничке повеље, уговори и/или стратешки планови; студије, истраживања предела и утицаја; процена утицаја објеката на предео који не подлежу анализи утицаја; заштићени локалитети у пределу; однос између предела и прописа који се тичу културног и историјског наслеђа; ресурси и финансије; награда предела.

У посебним прилозима 1. и 2. Смерница детаљније је објашњено укључивање аспекта предела у различите политике и инструменте. Истакнут је значај укључивања аспекта предела, односно предлога плана предела или студије предела у све инструменте планирања простора и развоја, и у секторске политике (планови управљања енергијом, програми и пројекти саобраћаја и инфраструктуре, планови брана и ретензија, програми наслеђа и туризма, инструменти заштите природе и сви програми, прописи, планови, акциони програми и програми финансирања у пољопривреди).

У Извештају је посебно наглашен значај идентификације и оцене предела. Под тим се подразумевају детаљнија сазнања о: карактеристикама предела, досадашњој историји њиховог развоја, као и вредностима које становништво даје пределима. Према Смерницама, примењене методе у појединим земљама и дисциплинама само су условно погодне у погледу захтева ЕКП за трансдисциплинарну анализу предела (Смернице, II.2.1). ЕКП упућује на идентификацију и опис битних карактеристика предела, као и на идентификацију проблема, а не подразумева експлицитно национални „инвентар” за заштиту вредних предела, спроведен од стране државних власти (нпр. атлас предела). Према ЕКП, процес идентификације, описа и оцене обухвата природна и културна обележја предела, као и развој и уочене факторе утицаја. Ови подаци треба да буду верификовани, односно признати од експерата и становништва (Смернице, II.2.1).

Према члану 6Д ЕКП, државе потписнице се обавезују да за пределе, који су идентификовани и вредновани, развију циљеве квалитета предела. Циљеви квалитета предела треба да буду изграђени на идентификацији карактеристика, квалитета, проблема и потенцијала, као и перцепције предела од стране становништва. Треба да буду формулисани за различите нивое планирања и да буду имплементирани кроз просторно, урбанистичко и регионално планирање, као и кроз секторске планове.

За имплементацију политике предела, према Смерницама, полази се од заштите, планирања и управљања пределом. Заштита се не спроводи као искључива заштита постојећег стања, већ као заштита карактеристика предела, и укључује идеју да је предео предмет промена које, унутар одређених граница, треба да буду прихваћене. Управљање пределом представља континуалну активност која утиче на оне активности које су одговорне за модификацију предела. Може се посматрати као облик адаптивног планирања који се развија у зависности од друштвених промена, а може да буде и план коришћења површина који узима у обзир нове социјалне аспирације, прихвата промене у односу на биофизичке и културне карактеристике и приступ природним ресурсима. Планирање предела треба да је конзистентно одрживом развоју и да омогућава еколошке и економске процесе који могу да се појаве у средњорочним и дугорочним роковима, уз уважавање принципа супсидијарности и улоге локалне самоуправе.

Може се закључити да је територијални обухват ЕКП веома широк, као и обухват у смислу премошћавања и повезивања многих дисциплина. ЕКП се бави заштитом, планирањем и управљањем пределом и тежи да ове кључне процесе спроводи у складу са оквирима одрживог развоја. У заштити, планирању и управљању пределом ЕКП подстиче приступ „одоздо – на горе“. Ставља нагласак на пределе као „демократско питање“ које подразумева право и одговорност за све, због чега је партиципација јавности и локалних и регионалних ауторитета један од њених кључних аспеката. Посебно, ЕКП наглашава важност евиденције и хармонизације промена предела, без интенције да „замрзне“ или очува пределе какви су били у одређеном временском периоду.

3. ПРЕГЛЕД ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У ЕВРОПСКИМ ЗЕМЉАМА

Приказ европских искустава у имплементацији Европске конвенције о пределу (ЕКП) се базира на анализи законског основа, спровођењу идентификације и оцене предела и интегрисаности аспеката предела у плански основ у изабраним европским земљама. Анализом су обухваћене: Велика Британија, Холандија, Шведска, Француска, Италија, Чешка Република, Словачка Република, Мађарска и Словенија.¹

Неоспорно је да је снажан импулс даљем развоју заштите, планирања и управљања пределом у Европи дала ЕКП. Европска конвенција о пределу је, по први пут, увела планирање предела као концепт интернационалог споразума. Међутим, инструменти интеграције аспекта предела у различите политике у анализираним земаљама разликују се од земље до земље. Различити системи планирања, друштвени и историјски развој, различите културе коришћења земљишта, интензитет коришћења, различити карактер предела, проблеми и изазови, водили су различитим приступима, различитој административној интеграцији и различитим приоритетима.

Мали број анализираних земаља има посебан закон о пределу:

- Француска – Закон о пределу (*Loi de Paysage*, 1993); и
- Италија – Закон о културном наслеђу и пределу (*Codice dei Beni Culturali e del Paesaggio*, D.L. 42/2004, 2006, 2008).

Покушај у Словачкој Републици да се уведе Закон о планирању предела у 2003. години није успео. Политичка одлука је била да се планирање предела интегрише у друге законе. На основу података о имплементацији ЕКП Савета Европе, поред поменутих земаља, посебан закон имају Литванија и Сан Марино.

Најчешће је случај да је аспект предела предмет више закона који покривају области од утицаја на предео. Следећи закони, у анализираним земљама, садрже одредбе које се односе на предео:

- закони из области заштите животне средине (Велика Британија, Чешка Република, Француска, Словенија, Шведска);
- закони који третирају рурална подручја (Велика Британија);
- закони из области просторног планирања и изградње (Словачка Република, Чешка Република, Француска, Холандија, Мађарска, Словенија, Шведска);

---

¹ Детаљнији преглед за сваку обрађену европску земљу, са прегледом коришћене литературе, дат је у делу 3. Основне студије и у Анексу I те студије.

- закони из области заштите споменика и културног наслеђа (Словачка Република, Чешка Република, Француска, Мађарска, Словенија);
- закон из области заштите природе (Словачка Република, Чешка Република, Холандија, Италија, Мађарска, Словенија);
- закони из области пољопривреде (Чешка Република, Француска, Холандија, Словенија);
- закон из области вода (Чешка Република);
- закон из области шумарства (Чешка Република); и
- закони о проценама утицаја на животну средину (Словачка Република, Шведска, Словенија).

Одредбе везане за предео најчешће су заступљене у законима из области: просторног планирања и изградње, заштите природе, заштите културног наслеђа и заштите животне средине; а често и у области пољопривреде.

Одговорности за имплементацију ЕКП су додељене:

- једном министарству, одељењу (Француска, Словенија, Италија); или
- већем броју министарстава, одељења, агенција (Велика Британија, Холандија, Шведска, Чешка Република, Словачка Република, Мађарска).

Најчешће су то министарства која имају надлежности за област: заштите животне средине, руралних подручја, културе, културног наслеђа, екологије, одрживог развоја, просторног планирања, пољопривреде, регионалног развоја, шумарства, саобраћаја, економије, образовања и др. У земљама у којима је више министарстава надлежно за имплементацију ЕКП формирана су различита координациона тела: координациони одбори (Мађарска), међусекторски ЕКП одбор (Словачка Република) или међуодељенски ЕКП одбор (Чешка Република), Национална координациона група (Шведска), Предеони форум (Шкотска) и др.

Посебни **планови за пределе** нису предвиђени у: Енглеској, Мађарској, Шведској и Словенији. Посебне планове за пределе увеле су:

- Холандија – Развојни план предела (*Landschapsontwikkelingsplan – LOP*);
- Француска – Повеља о пределу (*Chartes de paysage*); План предела (*Plans de paysage*); Уговор о пределу (*Contrats pour le paysage*), „аниматор предела“ (*animateur de paysage*);
- Италија – Регионални план предела (*Piani Paesistici Regionali*);
- Словачка Република – Предеоно-еколошки план (*Landscape Ecological Plans*); Територијални план еколошке стабилности (*Territorial plans of the ecological stability*); и
- Чешка Република – Предеони систем еколошке стабилности (*Landscape system of ecological stabuluty*); Стандарди плана предела (*Landscape Plan Standards*).

Једини законом обавезујући статус има Регионални план предела (*Piani Paesistici Regionali*) у Италији. Остали планови немају обавезујући статус. Могу да се користе као инпут за обавезујуће планове (Холандија, Француска), и као део документационе основе о животној средини у обавезујућим плановима (Чешка и Словачка). Финансирање планова предела у већини земаља се обезбеђује из средстава: државног буџета, државних фондова за животну средину и за обнову села, и из донација.

Утврђивање *предеоне политике* је предмет различитих области и докумената:

- Стратегије, програми (Словенија, Мађарска, Холандија);
- Политике управљања простором (Словенија, Мађарска, Холандија);
- Научне студије и истраживања (Италија, Холандија, Француска, Шведска);
- Повеље (Шкотска);
- или није утврђена посебна политика предела (Шведска, Чешка Република, Словачка Република).

Анализирани подаци су дискутабилни и нису увек јасни. Код појединих земаља утврђивање политике предела је предмет планова и стратегија на националном нивоу, код других су то „Атласи предела” или публикације.

Поједине земље, као што је Шведска, неће након ратификације ЕКП успостављати нови систем планирања и институције за имплементацију ЕКП, већ ће побољшати перформансе постојећих политика и система управљања.

Стратегију и акциони план за имплементацију ЕКП су донеле или припремиле следеће земље:

- Енглеска – Оквир за имплементацију ЕКП (*Framework for the Implementatuon of the ELC*) и Акциони план за имплементацију (донели су их: Природа Енглеске, Енглеско наслеђе и Комисија за шуме);
- Шведска – предлог Оквира за имплементацију ЕКП (*Framework for Implementation of the European Landscape Convention*) и Стратешка платформа за имплементацију ЕКП;
- Холандија – Агенда предела (*Landscape Agenda – doing business wuth respect for the landscape*); и
- Мађарска – нацрт Стратегије за имплементацију ЕКП.

Поједине земље, као што је Словенија, нису донеле посебну стратегију за имплементацију ЕКП, већ имплементирају ЕКП користећи реализоване пројекте: Регионална дистрибуција типова предела, и Изузетни предели Словеније, предели наслеђа.

Све анализиране земље су предузеле неки облик **идентификације својих предела:**

1. Велика Бриатнија

- Енглеска – на националном нивоу: Карактер Енглеске: Предео, дивља природа и природне карактеристике / Карта подручја заједничког карактера (*The Character of*

- England: Landscape, Wildlife and Natural Features map / Joint Character Areas Map*) и Процена карактера историјских предела; а на регионалном нивоу: Карта подручја енглеског карактера (*England's Character Areas*);
- Велс – Регистар историјских предела од изузетног или специјалног историјског интереса (*Registers of Historic Landscape of Outstanding or Special Historic Interest*);
  - Северна Ирска – Процена карактера предела Северне Ирске;
2. Холандија – издвојено је девет физичко-географских предела, национални предели и „*Belvedere memorandum*”;
  3. Шведска – на националном нивоу: Физичко-географске карактеристике Нордијског региона; на регионалном нивоу: Тематски преглед предела;
  4. Француска – Атлас предела: идентификација и класификација (*Landscape Atlas: identification and classification*);
  5. Италија – национални и регионални информациони системи: Регионални атласи и ГИС-подаци;
  6. Чешка Република – Атлас предела Чешке Републике;
  7. Словачка Република – Атлас предела Словачке Републике и Атлас репрезентативних гео-екосистема Словачке;
  8. Мађарска – Инвентаризација и картирање предела културног наслеђа; и
  9. Словенија – Регионална дистрибуција типова предела; и Изузетни предели Словеније, предели наслеђа.

У европским земљама је изражен тренд коришћења британске **методе процене карактера предела** (*Landscapes character assessment – LCA*) и **процене историјских предела** (*Historic Landscape Characterisation – HLC*). Карактеризација предела спроведена је у следећим земљама:

- Енглеска – на националном нивоу дефинисано је 181 подручје карактера предела; примењује се процес процене карактера предела (LCA);
- Холандија – урађена је Карта националних карактера предела (*National Landscape Character*);
- Шведска – на регионалном нивоу и на нивоу округа ради се идентификација карактера предела; примењује се процес процене карактера предела (LCA);
- Чешка Република – делимично у Атласу предела Чешке;
- Словачка Република – делимично у Атласу предела Словачке;
- Мађарска – спроведена је идентификација карактера предела у оквиру пројекта: Инвентаризација и картирање предела културног наслеђа (ТЕКА пројект); примењује се процес процене карактера предела (LCA); и
- Словенија – идентификација је спроведена кроз пројекат: Регионална дистрибуција типова предела Словеније.

Пракса у **одређивању циљева квалитета предела** је веома различита у анализираним земљама:

- Енглеска – Праћење квалитета руралних подручја (*Countryside Quality Counts – CQC*) резултирало је развијањем индикатора промена квалитета руралних подручја, базираном на карактеру предела. Предеоне стратегије на локалном нивоу и планови управљања националним парковима дефинишу циљеве квалитета предела;
- Шкотска – специфични циљеви предела и исходи су уграђени у План руралног развоја (Осовина 2. Јачање руралних предела и природног наслеђа).
- Холандија – дефинисан је „базични квалитет“ руралних подручја ван издвојених националних предела. У Меморандуму планирања коришћења земљишта дефинисана је агенда квалитета;
- Шведска – усвојени су циљеви квалитета животне средине, многи од њих се тичу директно или индиректно предела;
- Италија – у Закону о културној баштини и пределу се наводи да план предела у односу на сваку област прописује специфичну регулацију коришћења и додељује адекватне циљеве квалитета;
- Словачка Република – кроз програм обнове села обухваћени су и циљеви квалитета предела;
- Мађарска – у Закону о националном и просторном плану дати су режими и ограничења, као и потреба израде „визуелног плана“ за објекат који значајно мења предео; и
- Словенија – за подручја предела од значаја на националном нивоу одређени су фактори идентитета предела.

Сагласно ЕКП, циљеви квалитета предела се одређују уз активну партиципацију јавности. Већина наведених примера не би могла да се подведе под одређивање циљева квалитета предела како је то дефинисано у ЕКП, јер није била обезбеђена партиципација јавности.

Мониторинг предела успостављен је у појединим земљама:

- Холандија – Мрежа мониторинга предела (*Monitoring network Landscape*); Мрежа мониторинга малих предеоних елемената (*Monitoring network small landscape elements*);
- Енглеска – Праћење квалитета руралних подручја (*Countryside Quality Counts – CQC*), као и локални системи мониторинга за „дозначена подручја“; и
- Италија – Национална обсерваторија за квалитет предела и локалне обсерваторије предела.

Националне и локалне обсерваторије за праћење квалитета предела формиране су у неколико европских земаља. Специфично за Италију је да ове обсерваторије, поред осталог, детектују случајеве за проучавање и истраживање предела, предлажу критеријуме за валоризацију предела, предлажу мере за рестаурацију предела и сл.

У свим анализираним земљама **аспект предела је релативно интегрисан у просторне и урбанистичке планове**, и то:

1. Велика Британија
  - Енглеска – Националне смернице планирања (*National Planning Statement*) и упутства (*Guidance*) третирају и питања релевантна за предео. За регионалне и локалне развојне планове захтева се уважавање ових смерница и упутстава;
  - Северна Ирска – Одељење за животну средину разматра и, ако је потребно, интегрише питања предела у своје политике и предлоге;
  - Шкотска – Влада је објавила Упутство (смернице) политике планирања којим се дефинише национална политика и широки спектар питања, укључујући предео;
2. Холандија – заштиту природе и заштиту историјског наслеђа на нивоу предела заступају мултисекторски тимови, јер је основна карактеристика просторног планирања свеобухватан, интегрални приступ;
3. Шведска – на регионалном нивоу се интеграција аспекта предела реализује кроз Регионални свеобухватни план (*Regional comprehensive plans*), тематске планове, регионалне планове развоја, планове регионалног природног и културног наслеђа, регионалне стратегија предела; а на нивоу града кроз свеобухватне планове (*Comprehensive plans*); Детаљне планове развоја (*Detailed Development Plans*), регулацију подручја (*Area Regulations*); локалне планове природе и културе;
4. Француска – делимична интеграција у план коришћења површина (*Plan Local de Urbanisme PLU*);
5. Италија – Законом о културној баштини и пределу у потпуности је интегрисан предео у све политике и дефинисана је методологија планирања предела;
6. Чешка Република – за заштиту предела и заштиту подручја националних паркова установљен је предеони систем еколошке стабилности (*Landscape system of ecological stability*);
7. Словачка Република – у складу са законском регулативом, у припремној фази генералног плана (*master plan*), израђује се предеоно-еколошки план као основа за део плана који се односи на животну средину;
8. Мађарска – интеграција аспекта предела омогућена је важећом законском регулативом; и
9. Словенија – на националном нивоу предео је укључен међу осам приоритета Стратегије просторног развоја Словеније; на регионалном нивоу Програм регионалног развоја обухвата и референце за предео; а планирање на нивоу града обухвата очување постојећег и формирање новог зеленог система.

У свим анализираним земљама **аспект предела је релативно интегрисан у опште и секторске планове**, и то:

1. Велика Британија:
  - Политика културе – Енглеско наслеђе (*English Heritage*), Cadw (*Wales*), Историјска Шкотска (*Historic Scotland*) и Агенција за животну средину Северне Ирске, спроводе ЕКП као аспект политике културног наслеђа;

- Политика животне средине – предео је уграђен у легислативу специфичних заштићених подручја. Територија „зеленог појаса” је строго заштићена и позива се на предео, како у погледу визуелног квалитета, тако и у погледу ширег амбијента насељених места;
  - Аграрна политика – један од циљева управљања животном средином у Енглеској је „одржати и унапредити квалитет и карактер предела”;
2. Холандија – у аграрној политици је Законом о комасацији утврђена обавеза да се у плановима предела задржавају издвојене, природи блиске површине вредне за очување, као и да се планирају нове живице и шуме;
  3. Шведска:
    - Политика културе – утврђују се циљеви квалитета животне средине, који обухватају и социо-културну димензију животне средине;
    - Политика животне средине – у Стратегији одрживог развоја предео је обухваћен циљевима квалитета животне средине;
    - Аграрна политика – предео је обухваћен програмима руралног развоја и еколошким субвенцијама;
  4. Италија:
    - Политика културе – према Закону о културној баштини и пределу, културна баштина обухвата предеоно наслеђе;
    - Политика животне средине – Стратешка процена утицаја је обавезујућа за све планове и програме који утичу на животну средину, културно наслеђе и предеоно наслеђе;
    - Аграрна политика – стратегије и акције за заштиту и развој предела су уграђене у Национални план за рурални развој 2007-2010. (*National Plan for Rural Development*);
  5. Чешка Република:
    - Политика културе – Предеоне културне зоне (*Landscape Cultural Zones*), Зоне заштите културе (споменици);
    - Политика животне средине – Државни програм за заштиту природе и предела, Систем еколошке стабилности;
    - Аграрна политика – Политика управљања животном средином аграрних подручја (*Agro-Environmental Management Policy*), комасација, консолидација предела;
  6. Словачка Република:
    - Политика животне средине – Територијални систем еколошке стабилности (*Territorial System of Ecological Stability*);
    - Аграрна политика – Национални стратешки план руралног развоја (*National Strategic Rural Development Plan*); и
  7. Словенија:
    - Политика културе – у израду просторних планова укључена су подручја предеоног наслеђа из регистра наслеђа. Културни предео од посебног значаја је укључен у процедуру проглашавања културне баштине;

- Политика животне средине – питања предела су интегрисана у различите документе заштите природе припремљене на националном и локалном нивоу, и предео је обухваћен у циљевима и смерницама Стратегије заштите биодиверзитета Словеније;
- Аграрна политика – аспект предела је интегрисан у Програм руралног развоја Републике Словеније, у коме Осовина 2. ставља нагласак на заштиту предела; а предвиђене су мере компензације и агроеколошке надокнаде у циљу спречавања напуштања мање повољног пољопривредног земљишта.

Све земље предузимају различите активности на свим нивоима управљања за **подизање свести о значају предела**, и користе: публикације, програме информационог центара, промоцију и едукацију преко НВО, интернет презентације, билтене, радионице, образовне програме, фестивале, кооперацију различитих министарстава, конференције, едукацију и др.

Остварена усклађеност са ЕКП се разликује од земље до земље. У односу на третман предела, идентификацију предела, процену предела, циљеве квалитета предела, интегрисаност предела у законски и плански основ, и партиципацију јавности, компатибилност са ЕКП је велика у Енглеској, Холандији, Француској и Италији. У случају Словеније и Шведске, компатибилност је мање заступљена, али су ове земље усвојиле приступ и принципе ЕКП. Чешка и Словачка Република, захваљујући дугој традицији предеоно-еколошког приступа, још увек нису имплементирале у своја планска документа свеобухватни приступ и принципе ЕКП. Мађарска се још увек налази у иницијалној фази имплементације ЕКП.

4. ОЦЕНА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ

Оцена усклађеност постојећег законског и планског основа у Србији са Европском конвенцијом о пределу и Упутством за имплементацију Европске конвенције о пределу заснива се на детаљној анализи, која је обављена полазећи од дефиниција, општих и посебних мера (Ц и Д) утврђених у ЕКП.¹ Дефиниције су дате за: предео, предеону политику, циљеве квалитета предела, заштиту предела, управљање пределом и планирање предела. Опште мере обухватају: законско признавање предела, успостављање и спровођење предеоне политике, успостављање процедуре за укључивање јавности и актера; и интегрисање предела у политике (просторног и урбанистичког планирања, и различите политике). Посебне мере обухватају: идентификацију и оцену предела на територији државе; и утврђивање циљева квалитета идентификованих и оцењених предела.

Основна општа оцена је да **законски основ** у Србији још увек није довољно међусобно усклађен. Поједини закони су у директној колизији са законима из домена заштите животне средине, планирања и изградње простора и др. (пример Закона о туризму). Законским основом није успостављена координација секторског планирања са просторним планирањем и планирањем у домену заштите животне средине, који би требало да имају координирајућу и контролну улогу са аспекта одрживог територијалног развоја. Законским основом у појединим секторима није успостављен плански основ (пример Закона о културним добрима).

За адекватно *регулисање аспекта предела и усклађивање законског основа са ЕКП најзначајнији су закони из домена*: заштите животне средине, заштите природе, заштите културних добара, планирања и изградње простора. Следе закони за секторе који могу да имају директан или индиректан утицај на заштиту, планирање и управљање пределом: о пољопривредном земљишту, шумама, води, минералним ресурсима, инфраструктурним системима, туризму и др. Анализирано је примарно (закони) и секундарно законодавство (правилници, уредбе и др.) за области које могу да имају директан или индиректан утицај на заштиту, планирање и управљање пределом. Резултати анализе 41 акта омогућили су давање оцене о усклађености постојећег законског основа у Србији са ЕКП.²

Основне оцене о *усклађености законског основа у Србији са ЕКП* су:

1. *Законски основ није усклађен са дефиницијама утврђеним у ЕКП.*

¹ Детаљно приказано у делу 3.2.1. и 3.2.2. Основне студије и Анексу II те студије.

² Ибид.

Ни у једном анализираном закону нису адекватно дефинисани основни појмови о: пределу, предеоној политици, циљевима квалитета предела, заштити предела, управљању пределом и планирању предела. Коришћени појмовни апарат је хетероген и неусклађен. То се, у првом реду, односи на законе о заштити животне средине и заштити природе.

2. *Законски основ не препознаје и не подржава опште мере утврђене ЕКП:*

- Ни у једном анализираном закону није успостављен законски основ за успостављање и спровођење предеоне политике, успостављање процедуре за укључивање јавности и актера у утврђивање циљева квалитета предела.
- Ни у једном анализираном закону и подзаконском акту нису успостављени критеријуми и инструменти за интеграцију политике предела у друге политике. Поједини закони (Закон о заштити животне средине, Закон о заштити природе) садрже начелне ставове или начела која упућују на обавезу интегрисања предела у поједине политике, али та начела нису подржана утврђивањем одговарајућих инструмената и процедура.
- Недостаци примарног законског основа одражавају се на секундарно законодавство. Примера ради, Законом о планирању и изградњи није утврђена обавеза за просторне и урбанистичке планове да садрже аспект предела. То је делимично кориговано у подзаконском акту који прописује садржину планских докумената, којим је утврђена заштита предела као обавезан садржај само за просторне планове, али не и за урбанистичке планове. Формално утврђену обавезу није могуће адекватно спровести и укључити аспект предела у процес просторног планирања, јер није урађена идентификација карактера и оцена предела на националном или регионалном нивоу.

3. *Законски основ не препознаје и не подржава посебне мере утврђене ЕКП.*

Ни у једном анализираном закону, у првом реду у законима о заштити животне средине, заштити природе и о културним добрима, нису успостављени инструменти, процедуре и надлежности за идентификацију и оцену предела и за утврђивање циљева квалитета идентификованих и оцењених предела. Једино је у Закону о заштити природе утврђена обавеза идентификације предела изузетних одлика, али без подршке инструмената и одговарајућих процедура.

Основна општа оцена је да **плански основ** у Србији још увек није довољно међусобно усклађен. То се посебно односи на неусклађеност секторских планова/стратегија са просторним плановима и општим стратегијама о одрживом развоју и заштити животне средине. За имплементацију општих стратегија нису јасно установљене надлежности (пример Националне стратегије одрживог развоја), или надлежности и процедуре за координацију бројних актера (стратегије/програми о заштити животне средине, биолошкој разноврсности, природним ресурсима и добрима, и др.). Поједини секторски планови/стратегије базирају се искључиво на секторском приступу, пре свега на технолошким и економским аспектима развоја делатности (за саобраћајну инфраструктуру, енергетику, шумарство, туризам и др.). Свим општим и појединим

секторским стратегијама/плановима недостаје просторна димензија, то јест просторне одреднице о планираном развоју, што представља ограничење за проверу њихове међусобне усклађености и усклађености са просторним плановима. У појединим секторима од значаја за заштиту, планирање и управљање пределом није успостављен плански основ (примери сектора заштите културног наслеђа и саобраћајне инфраструктуре). Све ово може да представља ограничење и да успори интегрисање аспекта предела у процес планирања и имплементацију оквира који је успоставила ЕКП.

За адекватно *интегрисање аспекта предела и усклађивање планског основа са ЕКП најзначајнији је плански основ из домена*: просторног и урбанистичког планирања, заштите животне средине, заштите природе и заштите културних добара (када буде успостављен). Следи плански основ за секторе који могу да имају директан или индиректан утицај на заштиту, планирање и управљање пределом: о пољопривредном земљишту, шумама, води, минералним ресурсима, инфраструктурним системима, туризму и др. Анализирано је 40 усвојених планских докумената из домена просторног и урбанистичког планирања, општих стратегија, секторских стратегија/планова, процена утицаја, студија и пројеката у областима које могу да имају утицаја на заштиту, планирање и управљање пределом.³

Основне оцене о *усклађености планског основа у Србији са ЕКП*⁴ су:

1. *Плански основ није усклађен са дефиницијама утврђеним у ЕКП.*

Само у два анализирана примера су утврђене дефиниције за појмове о пределу у складу са ЕКП (ППРС и НС ПРД). У још неколико примера јављају се дефиниције за по један до два појма о пределу. У преосталом анализираном планском основу нису утврђене дефиниције за коришћене појмове о пределу. Проблем планског основа је да појмовни апарат није конзистентно коришћен, тако да се у различитим сегментима планских докумената и у планским решењима користи шаренолики појмовни апарат. То упућује на закључак да експерти у различитим областима нису довољно едуковани о пределу; и да није постојала довољна сарадња међу члановима тимова у процесу припреме и синтезе планских докумената.

2. *За примену општих и посебних мера утврђених ЕКП у планском основу у Србији постоји више ограничења:*

- Поред одсуства подршке законског основа, кључни проблем је што у Србији још увек није урађена идентификација карактера и оцена предела на националном или регионалном нивоу, иако је предвиђена појединим стратешким планским

³ Ибид.

⁴ Објашњење коришћених скраћеница: ППРС – Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године; РПП АПВ – Регионални просторни план АП Војводине до 2020.; РПП АПБГ – Регионални просторни план административног подручја Града Београда, НС ПРД – Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара; ГПБ – Генерални план Београда 2021., ППППН „Јужни ток“ – Просторни план подручја посебне намене трансевропског коридора „Јужни ток“; ППППН Костолачки угљени басен – Просторни план подручја посебне намене Костолачког угљеног басена, ППППН Ђердап – Просторни план подручја посебне намене Националног парка „Ђердап“; СПБ – Стратегија пошумљавања Београда.

- документима (карактеризација предела – ППРС, 2010; пилот пројекти карактеризације предела – РПП АПВ, 2011; типологија предела – РПП АПБГ, 2011; идентификација предела, атлас типова предела – НС ПРД, 2012).
- Ни за један плански документ није наменски урађена посебна студија предела, јер није као инструмент успостављена законским основом. Посебна студија: „Просторне основе за заштиту предела очуваних природно-историјских вредности на територији Београда у складу са Конвенцијом о Европским пределима”, коју је иницирала и финансирала Управа Града Београда, била је коришћена у току израде стратешког планског основа за Београд (РПП АПБГ, ГПБ, СПБ). У анализираним студијама за заштиту подручја са природним вредностима примењује се специфична методологија, која није обухватила идентификацију и оцену предела која нису предмет заштите.
  - На основу посебне студије, секторски је добро обрађен аспект предела (у склопу заштите природних вредности и добара), али није адекватно и конзистентно интегрисан у остала планска решења РПП АПБГ, док је нешто боље интегрисан у СПБ. То упућује на закључак да интегрисање аспекта предела у плански документ није адекватно сагледано у методологији и процесу просторног и секторског планирања, нарочито у поступку синтезе планских решења.
  - Најбољу је оцењен ППРС у коме су за планирање предела коришћена експертска знања и европска искуства (*European Landscape Classification Map, Landscape Assessment and Decision Making Process*) и остварен је већи степен интегрисаности аспекта предела у плански документ, иако тај ниво интегрисања треба даље унапређивати. Од преосталих 36 анализираних докумената само су у три коришћена планска решења за предео из ППРС, експертска знања и европска искуства у изради планских решења за предео (РПП АПВ, ППППН Костолачки угљени басен, ППППН Ђердап).
  - Аспект предела је релативно интегрисан у планска решења у 15 од укупно 40 анализираних докумената. Најбоље је интегрисан у пример пројектне документације за санацију ерозије (за скијалиште Стара планина).
  - Од укупно 40 анализираних докумената предео није обрађен или се само декларативно помиње у 19 просторних и урбанистичких планова, општинских и секторских стратегија/планова, програма и пројеката. У овој групи су на националном нивоу: опште стратегије/програми о одрживом развоју, биолошкој разноврсности, руралном развоју, као и секторске стратегије/основе за пољопривреду, шумарство, водопривреду, енергетику, минералне сировине, саобраћај и туризам.
3. Партиципација јавности у изради планског основа редукована је на процедуру јавног увида, јавних консултација или се не спроводи, зависно од тога како је регулисана законским основом. Аспект предела ни у једном случају није посебно разматран у току процедуре јавног увида или јавних консултација.

На основу обављене анализе и изнетих оцена, сагледане су следеће **препоруке за обезбеђење подршке законског и планског основа у Србији имплементацији ЕКП:**

1. Приоритет су измене и допуне Закона о заштити животне средине у циљу обезбеђења подршке имплементацији ЕКП, које би требало да обухвате утврђивање: појмовног апарата у вези са пределом; инструмената, процедура и надлежности за идентификацију карактера и оцену предела и за утврђивање циљева квалитета предела; инструмената за успостављање и спровођење предеоне политике, и за њено интегрисање у друге политике; и успостављање процедуре за укључивање јавности и актера у процес утврђивања циљева квалитета предела и предеоне политике.
2. Са изменама и допунама Закона о заштити животне средине приоритетно би требало ускладити законе из домена: планирања и изградње простора, заштите природе, заштите културних добара, стратешке процене утицаја и процене утицаја на животну средину. Следећи корак би било усклађивање осталих релевантних закона са изменама и допунама Закона о заштити животне средине, како би се комплетирао подршка законског основа имплементацији Европске конвенције о пределу. Овим изменама и допунама регулисали би се инструменти, процедуре и надлежности за интегрисање аспекта предела и предеоне политике у друге политике. То се односи на законе из домена: пољопривредног земљишта, шума, вода, ловства, риболова, рударства, енергетике, управљања отпадом, туризма, јавних путева, железнице и др.
3. Промене примарног законског основа требало би да прати усклађивање секундарног законодавства, и то не само правилника, већ и уредби (о заштити природних вредности, непокретних културних добара и др.).
4. Приоритет има идентификација карактера предела на територији Србије, као основ за успостављање предеоне политике и њено интегрисање у плански основ у Србији. Другим речима, нужно је опредељивање за регионални просторни обухват и утврђивање обима, динамике, актера и извора средстава за обављање послова на идентификацији предела.
5. Неопходно је утврдити методологију за идентификацију карактера и оцену предела, и за утврђивање циљева квалитета предела. Такође је неопходно утврдити поступке и модалитете укључивања јавности у утврђивање циљева квалитета предела.
6. Реалност и спроводивост утврђених инструмената и процедура за идентификацију карактера и оцену предела и за утврђивање циљева квалитета предела требало би проверити кроз пилот пројекте. На основу резултата пилот пројеката, утврдиле би се потребне адаптације утврђених инструмената и процедура у законском основу.
7. Требало би се определити да се предеона политика у Србији утврди посебним документом и подржи постојећим планским основом на националном нивоу (ППРС, опште и секторске стратегије), а потом разради на регионалном и локалном нивоу планирања.
8. Методологију, процедуре и инструменте за интегрисање аспекта предела у процес просторног и секторског планирања требало би проверити кроз пилот пројекте за просторне и урбанистичке планове, и за поједине секторске планове/стратегije и пројекте.

9. На основу резултата пилот пројеката, у посебном упутству требало би разрадити методологију за идентификацију карактера и оцену предела и за интегрисање аспекта предела у процес просторног и секторског планирања.

5. РАЗЛОЗИ И ПРЕДНОСТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ

На питање о значају спровођења политике предела у Србији, могу се дати следећа образложења. Предела су значајни из више разлога. Представљају заједнички ресурс. Они су сведоци историје и културе једне земље. Пружају широки спектар друштвених и здравствених користи и значајни су за економију земље. Ово су разлози због којих, за добробит будућих генерација, треба чувати овај јединствени ресурс Србије. Предела су :

- значајни за квалитет живота, како за појединце тако и друштва у целини;
- имају значајну улогу у животној средини, екологији, култури и на друштвеном пољу;
- кључни су елемент у одржавању биодиверзитета, природних атрибута и културног наслеђа;
- битан су елемент природног наслеђа, и саставни су део европског идентитета;
- значајни су са становишта развоја економских делатности, првенствено туризма и рекреације.

Предела су значајани не само као сценографија, већ зато што повезују човека и њихов утицај на животну средину, културу са природом, прошлост са садашњошћу. Имају многе вредности које нису увек опипљиве, али су важне за људе – људи су ти који формирају вредност предела. ЕКП нас такође подсећа да су предела у средишту европског идентитета и да су витални део заједничког европског наслеђа.

На питање зашто имплементирати Европску конвенцију о пределу, може се додати и следеће: ЕКП је релевантна за промену важећег односа и прихватање савременог сагледавања аспекта предела у Србији. Она ставља нагласак на пределе у целини, а не само на најатрактивније или већ заштићене пределе. Како је улога човека централна у заштити, планирању и управљању пределима; ЕКП заговара потребу демократског, а не елитистичког погледа на предео. ЕКП такође доноси реалан поглед на неминовност промена предела; јер је оријентисана ка будућности, те је циљ креирање будућих предела и управљање предеоним наслеђем на одрживи начин.

Предности имплементације ЕКП јесу и у домену подизања и развијања свести о значају предела, тако да ће примена ЕКП омогућити успостављање услова за интеграцију предела у све релевантне политике. Имплементацијом ЕКП ће се иницирати одређене активности усмерене на унапређење актуелног законског основа, створиће се услови за идентификацију предела, за разумевање његове динамике, успоставити услови за праћење стања промена и трендова, као и за активније укључивање јавности, уз континуалну размену искустава и резултата добре праксе. Посебан допринос ће се

остварити у погледу идентификације вредности и атрактивности предела који могу бити значајни за будући развој, очување биодиверзитета, привлачења инвестиција за изградњу и др.

Стање и диверзитет предела Србије свакако су релевантни за имплементацију ЕКП.

Са друге стране, промене предела у Србији су евидентне и, углавном, настају као резултат друштвеног и привредно-економског развоја. У Националној стратегији одрживог коришћења природних ресурса и добара се наводи: „Пољопривредно земљиште, које данас чини 63,7 % територије Републике Србије (без Косова и Метохије), првобитно је било покривено шумама, грмљем, степском вегетацијом и мочварама. Та првобитна вегетација је уклоњена да би се добили или планински пашњаци или обрадиво земљиште у низијама. Међутим, тренутни тренд показује да ће се до 2020. године у Републици Србији пољопривредне површине различите структуре смањити за 50%. С друге стране, дејством ерозије, клизишта, површинске експлоатације рудног богатства и одлагања отпада, око 20% површине територије Републике Србије би могло да се класификује као, у мањој или већој мери, деградирано. Највећи извори деградације и загађивања земљишта су уједно и узроци деградације предела (деградација простора и земљишта је најприметнији тип деградације предела). Главни типови извора загађења земљишта у Србији су: комуналне депоније (преко 40% укупног загађења), локалитети са расутиим нафтним дериватима (око 30%), депоније индустријског отпада, индустријски и комерцијални локалитети, рудници, бушотине, складишта нафте и електране. Експлоатација минералних сировина је нарочито присутна у Колубарском и Костолачком басену и Бору и Мајданпеку, док је неконтролисано и неадекватно одлагање индустријског отпада присутно у околини великих индустријских центара (Бор, Панчево, Нови Сад, Смедерево, Београд, Крагујевац). Поред загађења земљишта, значајни извори деградације предела су и загађење ваздуха, воде и целокупне животне средине, затим необрађеност пољопривредног земљишта, односно конверзија пољопривредног у грађевинско земљиште, непланска изградња, као и еколошки стрес проузрокован неконтролисаним развојем туризма у еколошки вредним пределима. Посебно је тренутно изражен проблем бесправне, неконтролисане градње, као и изградње инфраструктуре за потребе развоја зимског туризма, који се шири на највредније пределе у оквиру законом заштићених подручја. Дугорочне последице бесправне градње су вишеслојне и угрожавају вредност укупног простора Републике Србије и нису усклађене са одрживим коришћењем предеоног диверзитета. Исељавање становништва, напуштање земљишта и традиционалног управљања земљиштем у удаљеним брдско-планинским областима негативно утиче на очување предеоног диверзитета и еколошке вредности предела (подједнако као и на очување биодиверзитета). Посебно у удаљеним и брдско-планинским областима, пољопривреда може играти веома важну улогу у очувању атрактивних карактеристика предела, еколошке разноликости и развоју туризма.”

Претходно изнете чињенице указују да предели у дугом периоду у Србији нису третирани на адекватан начин. На целокупној територији Србије нису спроведена системска истраживања предела заснована на савременим научним основама, није урађена идентификација карактера и оцена предела као неопходна основа за заштиту, планирање и управљање пределима.

На питање да ли се наведена проблематика може решити имплементацијом ЕКП, може се дати следећи одговор: Очекивања су да ће се имплементацијом ЕКП кроз процесе усклађивања законске регулативе, идентификације карактера и оцене предела Србије, планирања и управљања решити наведени конфликти који нарушавају предео и тако унапредити укупно стање предела Србије, за које наведени подаци показују да је на великим површинама територије Србије деградирано.

Примењивањем мултисекторског приступа кроз процедуру имплементације ЕКП омогућиће се сагледавање стања и дешавања у пределима Србије, пре свега промена услед одвијања и развоја различитих активности у пределу (пољопривреда, водопривреда, шумарство, заштита ресурса, природних и културних добара), што до сада није препознато и идентификовано. Такође, свеобухватним приступом идентификацији предела на националном и регионалном нивоу препознаће се потребне мере и могућности уређења предела и, истовремено, обезбедити одрживи развој и здрава животна средина. Кроз процес примене (едукацију, транспарентност, учешће свих актера) очекује се да локално становништво и секторски стручњаци „поново“ препознају свој предео и да га користе као потенцијал и препознатљиви заштитни знак.

6. ВИЗИЈА, ЦИЉЕВИ И ПРИОРИТЕТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ

6.1. ВИЗИЈА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ ДО 2025.

Визија је да ће имплементација ЕКП у Србији до 2025. године допринети следећем:

- Република Србија ће се одредити за опцију доследне имплементације ЕКП.

Образложење: Опција доследне имплементације ЕКП подразумева да су предузете мере у циљу подизања свести о овој конвенцији и подршке питањима предела, а у циљу одрживог развоја. Она такође подразумева промене у легислативи и у пракси управљања пределима Србије. У случају Србије ова опција значи да ће Србија, одредивши се да ратификује ЕКП, искористити прилику да развије заштиту, планирање и управљање пределом на својој територији.

- Имплементација ЕКП ће допринети ширем погледу на предео.

Образложење: Ширина погледа на предео односи се на прихватање предела као основе на којој се заснива квалитет животног простора, очување биодиверзитета, идентитета и територијалног капитала за одрживи регионални и локални развој. У предеом приступу полази се од чињенице да је предео широко прихваћен као заједнички архив друштва, од непроцењиве вредности за разумевање историје човечанства.

- Имплементација ЕКП ће допринети холистичком погледу на предео.

Образложење: Предеони приступ помаже уочавању потенцијалних конфликта између различитих политика и интереса. Сарадња између различитих сектора и нивоа управљања ће бити ојачана тако што ће кључни актери на локалном, регионалном и националном нивоу имати јасне и стимулативне улоге. Просторно планирање и координација секторског планирања ће бити ефикаснији као резултат усвајања стратешких одлука које се тичу предела. Полазиште за припрему и доношење стратешких одлука ће представљати база просторних података о пределу формирана на нивоу округа за целу територију Србије, што ће омогућити лак приступ и коришћење података о пределу на националном, регионалном и локалном нивоу планирања и од стране различитих сектора. Друштвени развој ће се карактерисати иновативним размишљањима и решењима која предео узимају као своју полазну основу. Аспект предела ће утицати на просторно планирање, секторско планирање и управљање ресурсима на националном, регионалном и локалном нивоу.

- Имплементација ЕКП ће допринети учешћу јавности у питањима предела.

Образложење: Јавност ће бити подстицана и едукована да активно учествује и да цени учешће у питањима која се тичу заштите, планирања и управљања пределом. Људи ће својим активним учешћем допринети формулисању заједничких визија развоја предела и њиховом остваривању.

- Имплементација ЕКП ће допринети да предео буде сагледан као елемент развоја.

Образложење: Искуства развијених земаља показују да економски раст и брига за предео иду „руку под руку”. Кроз иновативан приступ и предузетништво предеони ресурси су постали значајни са становишта тржишта роба и услуга. Кроз сарадњу власти, универзитета и пословног сектора биће развијена ефикасна технолошка и био-еколошка решења и методе у пољопривреди, шумарству, водопривреди, туризму и др., које су у сагласности са економијом и животном средином.

- Акциони план за имплементацију ЕКП на националном нивоу послужиће као оквир за израду акционих планова у оквиру сектора и за административна подручја (заштите природе, културе, туризма, округа, јединица локалне самоуправе, НВО и др.).

Образложење: Интерес за имплементацију ЕКП, кроз много детаљније и оперативне мере и акције, биће реализован од стране различитих сектора и за различита административна подручја, нарочито у периоду после 2020. године, а у оквирима дефинисаним у националном Акционом плану за имплементацију ЕКП и националној политици предела.

- Имплементација ЕКП ће повећати интернационалну сарадњу по питањима предела.

Образложење: Србија ће бити активни учесник и иницијатор интернационалне сарадње по питањима предела. На националном, регионалном и локалном нивоу тражиће се партнери за међународне пројекте, сарадњу и размену искустава о питањима предела.

- Успех имплементације ЕКП биће доследно праћен.

Образложење: Успех имплементације ЕКП биће мерен на основу очуваности предеоног диверзитета, доброг изгледа предела, пружања осећаја места и идентитета релевантног за живот људи, као и очуваности функција комплекса екосистема. Сви предели биће ефикасније планирани, дизајнирани и пажљиво управљани узимајући у обзир потребе заједнице.

6.2. ЦИЉЕВИ И ИНИЦИЈАЛНЕ АКЦИЈЕ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ЕКП, 2015-2025.

Утврђују се следећи дугорочни (до 2025. године) и средњорочни (до 2020. године) циљеви за седам тематских области од значаја за остваривање визије имплементације ЕКП у Србији:

А. ПРЕПОЗНАТИ ПРЕДЕО У ЗАКОНУ

ЕКП захтева да је предео препознат као битан елемент човекове околине, као израз разноврсности природног и културног наслеђа и као основ њиховог идентитета. ЕКП препознаје значај предела за добробит човечанства и допринос очувању демократских процеса. У циљу постизања интенција ЕКП, потребни су усклађени и ефикасно примењени закони и прописи да би се спречиле неприхватљиве промене предела. Проактивне, ефикасне мере контроле морају стимулисати заштиту, планирање и управљање свим врстама предела, у руралним и урбаним подручјима.

Постојеће стање и проблеми

Општа оцена постојећег стања законског основа дата је у делу 4. АП ЕКП РС, заснована на детаљној анализи и оцени из Основне студије (поглавље 4.1. Оцена усклађености законског основа у Србији са Европском конвенцијом о пределу), Анекс II Акционог плана.

Циљеви и акције (средњорочни циљ, до 2020.)

1. Законски основ треба да подржи примену ЕКП и да олакша очување, коришћење и развој вредности предела.
2. Унапредити перформансе постојећег законског основа
  - *Формирање сталне радне групе састављене од представника различитих министарстава и агенција – која треба да сагледа како интенције ЕКП могу да буду унете и појашњене у релевантној легислативи и да прати ефекте њихове примене.*
  - *Нарочити нагласак треба да буде стављен на Закон о заштити животне средине, Закон о заштити природе, Закон о планирању и изградњи, и на Закон о културним добрима.*
  - *Релевантни секторски закони такође треба да подрже примену ЕКП и да се ускладе са променама закона из претходне алинеје, и примене на начин који осигурава да вредност предела може да буде сачувана и развијана.*
3. Утицати на нове законе и прописе да подрже примену ЕКП.

Б. ИДЕНТИФИКАЦИЈА КАРАКТЕРА И ОЦЕНА ПРЕДЕЛА НА ТЕРИТОРИЈИ СРБИЈЕ

Идентификација карактера и оцена предела представља централни елемент ЕКП. Свака земља потписница се обавезује да развије сазнања о пределу, идентификујући пределе на својој територији, анализирајући њихове карактеристике, као и силе и притиске које их мењају, уочавајући ове промене. Смернице савета Европе за имплементацију ЕКП наглашавају да развој ових сазнања мора да обухвати три дела:

- Опис карактеристика предела и односа између људи и предела,
- Анализу процеса промена у пределу, како у прошлости тако и у будућности, и опис ризика и изазова са којима се суочава предео, и
- Анализе значаја квалитета и вредности предела.

Трећа тачка обухвата значај предела као друштвеног простора, где познавање социјалне димензије предела треба да буде развијено у дијалогу између власти и јавности.

ЕКП не дефинише ко треба да буде одговоран за идентификацију предела, или ниво на коме она треба да буде урађена, али наглашава да би требало да се одвија уз „активно учешће заинтересованих страна“, што се односи на јавност, локалну и регионалну власт. ЕКП захтева да свака земља анализира силе и притиске које мењају пределе, и узима у обзир промене предела. Другим речима, тражи не само праћење стања предела, већ и анализу и процену трендова и процеса који на различите начине утичу на предео.

Постојеће стање и проблеми

Кључни проблем је што у Србији још увек није урађена идентификација карактера и оцена предела на националном или регионалном нивоу. Такође није утврђен и прописан метод који би адекватно одговарао потребама идентификације и оцене предела изражене у ЕКП. Досадашња скромна искуства на идентификацији предела у Србији су показала да се идентификација карактера предела великим делом заснивала на примени британске методе процене карактера предела (*Landscape Character Assessment*).

Постојеће стање и проблеми у Србији дати су детаљније у Анексу II Акционог плана (Основна студија, поглавље 5.2. Пример идентификације и карактеризације предела у Србији).

Циљеви и акције (дугорочни циљ, до 2025)

Поставити одговарајући систем за пружање знања, података, информација за заштиту, планирање и управљање пределом на националном, регионалном и локалном нивоу:

1. Акције у циљу обезбеђивања пружања знања и информација треба да обухвате :
  - Спровођење потребних истраживања да би се сагледало која врста идентификације и анализе је потребна и на којим нивоима;
  - Спровођење потребних истраживања методологије, врсте података и информационог система који су потребни да би подржали идентификацију и анализу предела.
2. Потребно је развити дискусију око формата, фокуса и садржаја анализе предела уз учешће академске заједнице, државних органа, локалних самоуправа, организација и приватног сектора у виду организованог програма радионица које би се одржавале на целој територији Србије.
3. Акције у циљу формирања, развоја и одржавања Базе просторних података о пределу Србије (Слика 1) требало би да обухвате:
  - Израду пројекта формирања Базе просторних података о пределу Србије (даље: База просторних података) која ће садржати податке о идентификацији карактера, анализи и оцени предела, са смерницама за планирање, заштиту и управљање пределом;
  - База просторних података би се формирала и одржавала сукцесивно по територијама округа (на картографским подлогама – растерима и векторским подацима у размери еквивалентној 1: 50 000, у организацији регионалних развојних агенција, а водила од стране Агенције за заштиту животне средине) за целу територију Србије најкасније до 2025. године;
  - Формирана База просторних података омогућила би развој информационог система о пределу, утврђивање кључних индикатора и успостављање мониторинг система за предео.
4. Успоставити мониторинг ситем за одговарајућу процену промена у пределу.
5. У циљу задовољавања растућих потреба праћења и разумевања процеса промена у пределу, мониторинг предела треба комбиновати са студијама соци-економских услова који делују као покретачи промена у пределу.

В. СВЕОБУХВАТНА ПОЛИТИКА ПРЕДЕЛА И ИНТЕГРИСАЊЕ У ПЛАНСКИ ОСНОВ

ЕКП претпоставља да ће политика земаља потписница ове конвенције успоставити основне приоритете и опште принципе, и донети стратешке одлуке како би управљала свим активностима које имају утицај на пределе. Политика треба да буде имплементирана на свим нивоима управљања. У члану 5д. ЕКП дефинисано је да ће земље потписнице интегрисати предео у политике просторног (регионалног) и урбанистичког планирања, и у културне, аграрне, социјалне, економске и политике животне средине, као и у све остале политике које могу да имају посредан или непосредан утицај на предео. ЕКП такође претпоставља широко учешће јавности, како у формулисању тако и у имплементацији политике предела.

Постојеће стање и проблеми

У Србији не постоји експлицитна (утврђена) политика предела. Почев од 2010. када је ступио на снагу Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године,

у поглављу „Заштита и уређење предела” дефинисана су стратешка опредељења политике предела. Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса, усвојена 2012. године, великим делом се ослонила на поменуто поглавље у Просторном плану Републике Србије. Кратак приказ усклађености анализираних планског основа у Србији са ЕКП дат је у делу 4. АП ЕКП РС, а детаљна анализа планских докумената у Анексу II Акционог плана (Основна студија, поглавље 3.2.2 Оцена усклађености планског основа у Србији са Европском конвенцијом о пределу).

Многе области политике утичу директно или индиректно на предео, и у различитом обиму. Концепт предела се изузетно ретко помиње у циљевима и решењима планског основа у Србији. То отежава добијање увида у проблеме предела и доприноси ситуацији у којој различите политике и циљеви стварају сложену слагалицу, где је укупна слика предела и утицаја на предео невидљива или нејасна. Без свеобухватне политике предела, приоритетно на националном нивоу, са јасно идентификованим пределима, притисцима на идентификоване пределе, дефинисаним циљевима и мерама за заштиту и уређење предела, тешко је предвидети и проценити значај индиректних или кумулативних утицаја различитих активности и планског основа на предео.

Циљеви и акције (средњорочни и дугорочни)

У циљу да предео постане препознат и његов значај за одрживи развој прихваћен, потребна је посебна политика предела (средњорочни циљ) и њено интегрисање у релевантан плански основ у Србији (дугорочни циљ).

Потребно је израдити националну политику предела до 2020. године, полазећи од стратешког оквира утврђеног у ЕКП и у Просторном плану Републике Србије. Национална политика предела би требало да функционише као кишобран за утврђивање планирања, заштите и управљања пределом на регионалном и локалном нивоу и за интегрисање и координацију политике предела у плански основ на националном, регионалном и локалном нивоу планирања и управљања који има директан или индиректан утицај на предео (просторни и урбанистички планови; опште и секторске стратегије, политике и планови; регионалне и локалне развојне стратегије и програми).

1. Акције на припреми Националне политике предела обухватају:

- *Припрема Националне политике предела, полазећи од релевантног планског основа, а користећи обављено усклађивање законског основа са ЕКП и резултате пилот пројеката на идентификацији карактера и оцени предела.*
- *Циљеви политике предела треба да дају смернице за све активности и акције које утичу на пределе и да буду формулисани у сарадњи са релевантним телима, укључујући локалну популацију. Циљеви треба да опишу:*
  - *заштиту и унапређење, планирање и управљање пределом,*

- основне карактеристике предела и квалитет који треба да се постигне,
  - који делови предела треба да буду очувани или могу да се контролисано мењају ради омогућавања планског и одрживог развоја;
  - интегрисање и координацију политике предела и политика заштите животне средине и одрживог територијалног развоја, аграрне и руралне политике, културне и друге политике;
  - која средства (фондови), инструменти и институционално-организациони аранжмани ће се користити за постизање циљева.
- Политика предела може да дефинише оквир за постизање квалитета животне средине, дајући холистички и просторни, на нивоу предела, сагледан концепт одрживог развоја.
  - Утврђивање мера, приоритета и актера имплементације, то јест програма имплементације је саставни део националне политике предела.
2. Интегрисање интенција ЕКП и националне политике предела у релевантан плански основ у Србији (Слика 2), сукцесивно до 2025. године
- Полазећи од Националне политике предела, а на основу формиране Базе просторних података о пределу Србије спровешће се усклађивање постојећег и новог планског основа са Националном политиком предела и интегрисати аспект предела у плански процес сагласно интенцијама ЕКП. Акције на усклађивању обухватају:
    - усклађивање планског основа (просторног и секторског) постаје обавезујуће са формирањем Базе просторних података о пределу Србије;
    - потребно је утврдити методологију за интегрисање аспекта предела и управљања пределом у плански процес;
    - потребно је идентификовати како да се унапреди процес и постојећа пракса израде СЕА и ЕИА са аспекта укључивања процене утицаја на предео.
3. Сукцесивна и дугорочна операционализација националне политике предела (у периоду после 2020. године) кроз развој регионалних акционих планова и планова управљања пределом (слике 1. и 2.)
- ЕКП садржи експлицитни захтев за регионалне и локалне власти да учествују у њеној реализацији.
  - По доношењу Националне политике предела са програмом њене имплементације, у периоду после 2020. године требало би донети регионалне акционе планове за имплементацију ЕКП и националне политике предела. Регионалне развојне агенције би их припремале и координирале партиципацију локалних самоуправа. Ова врста акционог плана може бити самостални развојни документ или интегрисан у регионалну развојну стратегију и регионални просторни план.
  - План управљања пределом радио би се за заштиту, регенерацију, обнову и/или унапређење типова карактера предела, јединица описа предела, вредних историјских културних предела и посебно осетљивих

подјединица описа предела, који су идентификовани у Бази просторних података о пределу Србије. Њихову припрему координирале би регионалне развојне агенције, а доносиле јединице локалне самоуправе за обухваћени део своје територије.

Г. МЕРЕ СПРОВОЂЕЊА ПОЛИТИКЕ ПРЕДЕЛА

Спровођење политике предела мора да буде подржано економским инструментима. То могу да буду јавна финансијска издвајања у областима као што су транспортне политике, регионални развој, прехранбена политика, урбана и рурална политика и политика шумарства. То такође могу да буду порези и таксе, или други облици контролних мера које се прилагођавају тржишту. Све контролне мере на различити начин утичу на грађане и организације, краткорочно и дугорочно, како би се осигурало постизање циљева предеоне политике.

Постојеће стање и проблеми

Предео је невидљив у систему финансирања у Србији. Ово може да буде резултат фрагментације концепта предела у различитим областима. У финансијским накнадама предео је скривен у областима као што су: животна средина, заштита природе¹, биодиверзитет, културна добра, шумарство, агрикултурни предео итд. У светлу настојања ЕКП, ова фрагментација се може сматрати као озбиљан недостатак.

Циљеви и акције (средњорочни и дугорочни циљ)

1. Треба установити саветодавно међуминистарско тело да координира активности републичких органа и организација на имплементацији АП ЕКП РС, припреми и спровођењу националне политике предела
  - *Постоји потреба боље координације између органа управљања који се баве питањима предела.*
  - *Задатак овог саветодавног тела је да олакша координацију између одговорних министарстава и организација, и да преузме одговорност за координацију припреме и спровођења националне политике предела.*

Д. ПАРТИЦИПАЦИЈА И ЈАЧАЊЕ СВЕСТИ

Скава земља потписница ЕКП се обавезала да уведе процедуру учешћа јавности, локалних и регионалних власти и других заинтересованих појединаца. Међутим, да би генерално јавност, приватни сектор и државни органи били у стању да делују, постоји потреба развоја свести о вредностима предела, о улози коју могу да имају и о

¹ Према Закону о заштити природе на заштићеним подручјима се наплаћују накнаде за различите видове коришћења простора.

променама у пределу – о чему су се земље које су ратификовале ЕКП такође сагласиле. Овај процес укључује и хоризонталну интеграцију, између различитих виђења и различитих политика у процесу доношења одлука и вертикалну интеграцију између постојећих нивоа, од локалних и регионалних до националних и интернационалних нивоа.

Постојеће стање и проблеми

Кратка оцена дата је у делу 4.2. АП ЕКП РС, а детаљнија оцена постојећег стања у у Анексу II Акционог плана (Основна студија, поглавље 3.2. Оцена усклађености законског и планског основа у Србији са Европском конвенцијом о пределу и Анеху II Основне студије).

Предлог акција (дугорочно до 2025.)

Знање, комуникација, медијација и приступ информацијама су основни елементи у смислу разумевања и свести људи о пределу и његовим вредностима. Све ово је од кључног значаја за партиципацију људи у доступним процесима. Кључне акције су:

1. Ојачати захтеве и развити методе партиципације локалног становништва у циљу пружању информација од значаја за заштиту, планирање и управљање пределом.
2. Развити услове за партиципацију и подизање свести о питањима предела, организовањем „радионица“ за физичке и виртуелне састанке
  - састанци на бази интернета, састанци у шопинг центрима и посета интересним групама су примери креативних решења²;
  - организовање летњих школа и кампова (за школску и студентску омладину);
  - стимулисање програма о питањима предела код различитих НВО.
3. Обука стручњака (планера, пројект менаџера и сл.) о методама учешћа
  - већи нагласак треба да буде стављен на дијалог са јавношћу, прикупљање података и анализе доживљаја предела од стране становништва, као и њиховог вредновања предела у коме живе и кога користе.
4. Установљавање националне награде за предео до 2020. године, у складу са критеријумима за доделу Награде за предео Савета Европе. Расписивање конкурса за националну награду за предео је у надлежности саветодавног међуминистарског тела. У вредновање поднетих пријава би била укључена и јавност преко Интернета. Конкурс би се расписивао сваке друге године, усклађено са годином расписивања конкурса за Награду за предео Савета Европе.

² Swedish National Heritage Board

Е. ЕДУКАЦИЈА И ИСТРАЖИВАЊЕ

Један од предуслова успеха ЕКП и прихватања холистичког погледа на предео је едукација и истраживања која подржавају принципе и захтеве ЕКП. Да би се стимулисале ове активности, ЕКП охрабрује све земље учеснице да раде на обезбеђењу:

- Едукације специјалиста у процени предела и управљању пределом.
- Интердисциплинарних програма едукације о политици предела, заштити, менаџменту и планирању дизајнираном за професионалце у јавном и приватном сектору, или за релевантне организације.
- Промоције курсева који се баве вредностима предела и питањима у вези планирања, заштите и управљања пределом.

Постојеће стање и проблеми

У Србији се едукација планирања, заштите и управљања предела одвија у склопу основних и мастер студије на универзитетима у Београду и Новом Саду. Настава на оба универзитета даје делимична знања, већим делом теоретска. Проблем је у недостатку посебног мастер курса који би обухватио сва знања неопходна за увођење аспекта предела, сагласно захтевима ЕКП, у праксу просторног и секторског планирања. Формирање мастер студија које би биле намењен образовању стручњака за имплементацију ЕКП покушано је у периоду 2005-2008. на Шумарском факултету Универзитета у Београду и Пољопривредном факултету Универзитета у Новом Саду, подржаном од стране TEMPUS LENNE³ пројекта. Међутим, ни на једном факултету није развијан курс онако како је то предложено овим пројектом.

Предложене акције (средњорочно до 2020.)

- Обезбедити програм *перманентне едукације* за постојеће дипломиране инжењере пејзажне архитектуре и стручњаке сродних дисциплина.
- Обезбедити *програм обуке* за запослене у државним органима који раде на пословима који се односе на предео у циљу стицања неопходног познавања ЕКП.
- Ојачати аспект предела у свим *едукативним програмима* који се односе на просторно планирање и животну средину у средњим и вишим школама и на нивоу универзитета.
- Помоћи наставак пројекта у циљу формирања мастер студија – *Планирање и управљање пределима* на универзитетима у Београду и Новом Саду.
- Покренути *истраживања* о вези између предела, економије и образаца потрошње. Јачање истраживања о методима производње и технологије у

³ Циљ LENNE пројекта је формирање структуре и садржаја новог, двогодишњег Мастер програма – Планирање и управљање пределима (*Landscape Planning and Management*), као и стварања одрживе основе за његово остварење.

индустрији базираној на природним ресурсима, како би се олакшала боља интеграција између производње и питања заштите животне средине.

- Стимулисање и финансирање *међусекторских истраживања и развојних предеоних пројеката*.

Ђ. ИНТЕРНАЦИОНАЛНА КООПЕРАЦИЈА

Интернационални аспект ЕКП је снажно наглашен и европска сарадња о питањима предела је приоритет. Очекује се да ефекти интернационалних и националних мера повећају сарадњу и размену техничке и научне подршке између земаља. Методе за постизање тога су описане као: сакупљање и размењивање искустава и резултата истраживања, промоција размене специјалиста за пределе и размена информација о свим питањима обухваћеним одредбама ЕКП. ЕКП такође наглашава да предели, које деле више земаља, треба да буду управљани као прекогранични предели, на пример на локалном и националном нивоу.

Постојеће стање и проблеми

Овакав вид сарадње је још увек недовољно развијен. Као добар пример треба навести иницирање уговора о сарадњи између министарства надлежних за политику предела Србије и Црне Горе, као и активно учешће представника Србије у активностима Савета Европе везано за ЕКП.

Предложене акције (средњорочно до 2020.)

- Ојачати учешће Србије у *организацијама и мрежама* које се баве питањима везаним за пределе Европе, примарно у Савету Европе. Србија ће бити активна и покретачка снага у међународној сарадњи по питањима предела и ЕКП.
- Успоставити *мултилатерална и билатерална истраживања* и сарадњу у пројектима европских предела. Ово укључује прекограничну сарадњу са суседним земљама.
- Стимулисати програме и пројекте на идентификацији, планирању и управљању пределом у *прекограничним просторима* (нпр. Стара планина, Горње Подунавље, Кластер заштите природе око Суботице), као и прекограничне пројекте у области културног наслеђа.

Иницијалне акције генерално имају исту тежину, али неке ће морати да буду предузете приоритетно (по утврђеном редоследу) како би се постигли оптимални резултати. Поједине акције могу да буду предмет ограничења везано за финансије, кадрове, ресурсе и расположиво време.

6.3. ПРИОРИТЕТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ У СРБИЈИ ДО 2020.

Утврђују се следећи приоритети за шест тематских области од значаја за остваривање визије и циљева имплементације ЕКП у Србији до 2020. године:

А. ПРЕПОЗНАТИ ПРЕДЕО У ЗАКОНУ

Приоритет је доношење и примена Правилника о идентификацији карактера предела (даље: Правилник), на основу Нацрта Правилника о категоризацији предела (PROFID пројекат, 2014), који омогућава опредељивање одговарајуће комбинације метода и приступа идентификацији карактера и оцени предела.

На основу искустава у примени овог Правилника кроз израду различитих пилот пројеката за идентификацију карактера и оцenu предела и за интегрисање аспекта предела у процес просторног и секторског планирања, припремиће се Упутство за идентификацију карактера и оцenu предела и за интегрисање предела у просторно и секторско планирање (даље: Упутство). Упутство ће обухватити и идентификацију вредног историјског културног предела, критеријуме за вредновање и стављање под заштиту као културно наслеђе.

Упутство ће бити усмеравајуће за измене и допуне законског основа, ради обезбеђења подршке за имплементацију ЕКП. Упутство ће бити основ и за, евентуалне, измене и допуне Правилника.

Приоритет имају измене и допуне следећег законског основа (део А), ради обезбеђења подршке за имплементацију ЕКП:

1) *Закон о заштити животне средине као кровног закона за имплементацију ЕКП у Србији*

- утврђивање обавеза, надлежности и финансирања формирања и развоја Информационог и мониторинг система о пределу Србије, чија је прва фаза и основ База просторних података о пределу Србије (даље: База просторних података), сукцесивно на нивоу округа за целу територију Србије, што се ближе утврђује Правилником и Упутством;
- прописивање обавезе да База просторних података садржи просторне податке и метаподатке о идентификованим пределима у складу са Правилником, са смерницама за планирање, заштиту и управљање пределом; заснована је на технологијама Географских информационих система; доступна је свим заинтересованим корисницима; а по њеном формирању постаје основни извор информација за израду и проверу планских докумената у просторном планирању и секторском планирању у домену: заштите животне средине, заштите природних вредности, заштите непокретних културних добара, пољопривредног земљишта, шума и шумског земљишта, вода, минералних сировина, саобраћаја, енергетике,

туризма, лова, риболова, обновљивих извора енергије и др., затим за израду процена утицаја на животну средину и студија заштите за природне вредности и за непокретна културна добра;

- утврђивање могућности да до формирања Базе просторних податка, орган управе надлежан за доношење, односно организација надлежна за израду планског документа у области просторног и секторског планирања може да обезбеди израду просторних података о пределу у складу са Правилником и Упутством, који се елаборирају као посебна Студија о идентификацији карактера предела; ова студија постаје саставни део документационе основе за израду планског документа и укључује се у Базу просторних података;
- појашњење утврђене обавезе интегрисања аспекта предела у процес просторног и секторског планирања и прописивање обавезе примене методологије за интегрисање аспекта предела у плански процес која се утврђује Упутством;
- утврђивање планског основа за заштиту, развој и управљање пределом, и то: 1) Национална политика предела, 2) регионални акциони план, и 3) план управљања пределом за заштиту, регенерацију, обнову и/или унапређење типова карактера предела, јединица описа предела, вредних историјских културних предела и посебно осетљивих подјединица описа предела, који су идентификовани у Бази просторних података;
- установљавање координације планског основа о пределу са просторним и секторским планирањем;
- утврђивање могућности доношења секторских акционих планова за имплементацију ЕКП и Националне политике предела за: шумарство, пољопривреду, рударство, заштиту природе и сл.;
- утврђивање обавезе партиципације јавности у: 1) поступку идентификације карактера и оцене предела; и у поступку утврђивања вредних историјских културних предела и квалитета предела; 2) процесу израде планског основа за заштиту, развој и управљање пределом; 3) разматрању аспекта предела у процедури јавног увида у плански документ и стратешку процену утицаја планског документа на животну средину; и 4) информисања јавности о мониторингу промена у карактеру и квалитету предела;
- установљавање сталног међуминистарског тела за координацију активности републичких органа и организација на имплементацији АП ЕКП РС, припреми и спровођењу Националне политике предела;
- установљавање националне награде за предео у складу са критеријумима за доделу Награде за предео Савета Европе;

2) Закона о планирању и изградњи простора

- усклађивање са изменама и допунама Закона о заштити животне средине;
- утврђивање обавезе да је База просторних података обавезујући основни извор информација о пределу Србије за израду и синтезу планских решења у свим просторним плановима и генералним урбанистичком плану, и за утврђивање правила уређења и грађења у просторном плану јединице локалне самоуправе и просторном плану подручја посебне намене;

- да до формирања Базе просторних података, орган управе надлежан за доношење, односно организација надлежна за израду планског документа у области просторног планирања може да обезбеди израду просторних података о пределу у складу са Правилником и Упутством, који се елаборирају као посебна Студија о идентификацији карактера предела; ова студија постаје саставни део документационе основе за израду планског документа;
- прописивање примене методологије за интегрисање аспекта предела у плански процес која се утврђује Упутством и детаљније разрађује изменама и допунама Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената;
- прописивање обавезе координације израде и имплементације планских докумената на истом нивоу планирања у домену просторног планирања и заштите, развоја и уређења предела;
- утврђивање обавезе презентације и разматрања аспекта предела у процедури јавног увида у плански документ и стратешку процену утицаја планског документа на животну средину;

3) *Закона о заштити природе*

- усклађивање са изменама и допунама Закона о заштити животне средине и Закона о планирању и изградњи простора;
- усклађивање измена и допуна Закона о заштити природе и Закона о културним добрима;
- прописивање обавезе да по формирању Базе просторних података постаје обавезујући основни извор информација о пределу Србије за планирање, уређење и коришћење природних ресурса, заштићених подручја и еколошке мреже, као и за израду Студије заштите, Плана управљања заштићеним подручјем, акта о заштити подручја и акта о условима заштите природе;

4) *Закона о културним добрима*

- усклађивање са изменама и допунама Закона о заштити животне средине и Закона о планирању и изградњи простора;
- усклађивање измена и допуна Закона о заштити природе и Закона о културним добрима;
- утврђивање категорија вредних историјских културних предела сагласно категоријама Светског наслеђа културних предела (дизајнирани или креиран предео; предео који је органски еволуирао са подкатегијама: реликтни или фосилни предео и континуални предео; и асоцијативни културни предео);
- прописивање обавезе заштите појединих категорија вредног историјског културног предела као непокретног материјалног културног наслеђа, а у складу са Конвенцијом о светском наслеђу (*World Neritage Convention, UNESCO*) и Светског наслеђа културних предела (*World Heritage Cultural Landscapes, 1992*);
- утврђивање садржаја Студије заштите, са мерама заштите и управљања, за вредан историјски културан предео у складу са Упутством;

- утврђивање обавезе коришћења Базе просторних података, по њеном формирању, као основе за категоризацију и заштиту вредног историјског културног предела као непокретног материјалног културног наслеђа;
- утврђивање овабеве израде Плана управљања за заштићене вредне историјске културне пределе, којим се обезбеђује очување целовитости карактера и важних историјских и визуелних карактеристика предела;
- утврђивање обавезе коришћења Базе просторних података као основног извора информација за израду Студије заштите за вредан историјски културни предео, и за утврђивање обухвата и мера заштите и уређења заштићене околине непокретних културних добара и добара која уживају претходну заштиту;

као и осталог законског основа, ради усклађивања са изменама и допунама напред наведених закона.

Б. ИДЕНТИФИКАЦИЈА КАРАКТЕРА И ОЦЕНА ПРЕДЕЛА НА ТЕРИТОРИЈИ СРБИЈЕ

Правилником о идентификацији карактера предела се прописује поступак идентификације карактера и оцене предела који одговара потребама идентификације и процене предела изражене у актуелном Закону о заштити природе и ЕКП.

Поступак идентификације карактера предела је раздвојен од поступка оцене предела. Поступак идентификације карактера предела обухвата: идентификацију подручја сличног карактера, њихову класификацију, картирање и опис карактера. Заснива се на јасном одређивању шта чини једно подручје различитим од другог или препознатљивим. Резултат идентификације карактера предела су подручја карактера предела и типови карактера предела различитог просторног обухвата. Поступак оцене предела обухвата: природну, културну, историјску и визуелну димензију предела.

Основна просторна јединица за класификацију и опис карактера предела, и за оцену предела је јединица описа предела. Јединица описа предела (даље: ЈОП) је релативно хомогена јединица земљишта, унутар које се конститутивни физички, културни и историјски елементи предела јављају у поновљеним обрасцима. Идентификоване ЈОП са сличним природним, еколошким, културним, историјским, визуелним и привредним карактеристикама се групишу у тип карактера предела (даље: ТКП), то јест у специфичне типове предела који су релативно хомогеног карактера. Типови карактера предела се групишу у подручје карактера предела. Подручје карактера предела је јасно издвојено географско подручје са препознатљивим карактером и културним идентитетом, које обједињава специфичне типове карактера предела. Идентификоваће се регионална подручја карактера предела (даље: РПКП) на територији Републике Србије. Регионална подручја карактера предела формирају регионални и национални оквир за планирање, заштиту и управљање пределом у Србији. Класификација и опис карактера предела садрже текстуални и графички део који се уноси у Базу просторних података о пределу Србије. Графички део се обрађује у следећим размерама: 1 : 25000 за јединицу описа предела (ЈОП); 1 : 25000 за тип карактера предела (ТКП); и 1 : 50000 за регионално подручје карактера предела (РПКП).

Анализа и оцена предела је процес доношења вредносних судова применом релевантних индикатора, атрибута и критеријума. Анализа и оцена предела се примењује за типове карактера предела (ТКП). Анализом и оценом предела за ТКП се утврђује: стање, значај, рањивост, толеранција, отпорност, и осетљивост. Анализа и оцена предела се обрађује на нивоу подјединице описа предела, а обједињује и исказује на нивоу ТКП. Подјединица описа предела (даље: ПјОП) се идентификује теренским истраживањем само за оне делове ЈОП у којима постоје мање варијације атрибута. Свака ПјОП је потпуно хомогена јединица у оквиру које не постоји варијација атрибута, а предео је визуелна целина. Анализа и оцена предела садрже текстуални и графички део који се уноси у Базу просторних података о пределу Србије. У текстуалном делу се приказује: стање и оцена карактера предела. Графички део се обрађује у следећим размерама: 1 : 25000 за тип карактера предела (ТКП); и 1 : 5000 за подјединицу описа предела (ПјОП).

На основу анализе и оцене стања идентификованих елемената (тачкастих, линијских и површинских) историјског културног предела (даље: ЕИКП) утврђују се границе вредних историјских културних предела (даље: ВИКП). По правилу, критеријуми за оцenu и утврђивање граница ВИКП су: старост, стање, реткост, упадљивост у слици предела, утицај на слику предела, употребна вредност, социјална веза са ЕИКП и синергија ЕИКП. Вредни историјски културни предео може у погледу просторног обухвата да буде ТКП, ЈОП или ПјОП.

На основу анализе и оцене стања утврђује се квалитет предела ЈОП и ПјОП – јединице предела. По правилу, критеријуми за вредновање квалитета јединице предела су: постојаност предеоних елемената који су карактеристични за јединицу предела; одсуство релативно нових елемената који су неподесни за разматрану јединицу предела; стање предеоних елемената и вероватноћа наставка њиховог опстанка као функционалних елемената предела; заступљеност јасних и конзистентних образаца предеоних елемената; временски континуитет предеоне јединице; степен опстанка природних и полуприродних станишта која су карактеристична за предеону јединицу.

Поступак идентификације карактера и оцене предела подразумева и утврђивање смерница за планирање, заштиту и управљање пределом одговарајуће детаљности у односу на ниво подручја и тип карактера предела.

Правилником је предвиђено формирање и развој Информационог и мониторинг система о пределу Србије, чија је основа База просторних података о пределу Србије која се формира на нивоу округа за целу територију Републике (Слика 1). Информациони и мониторинг систем о пределу Србије и База просторних података засновани су на технологијама Географских информационих система. Базу просторних података ће формирати, одржавати и ажурирати Агенција за заштиту животне средине. База просторних података ће бити доступна јавности преко интернет странице Агенције за заштиту животне средине.

Приоритет је провера могућности и ограничења за примену одредби и препорука из Правилника кроз више различитих пројеката и пилот пројеката:

- 1) *Пројекат формирања Базе просторних података о пределу Србије* – којим ће се ближе утврдити: модел просторних података и метаподатака, методологија прикупљања, обраде, приказа и размене података, и др.;
- 2) *Пилот пројекти за опредељивање одговарајуће методе и приступа идентификацији карактера и оцени предела на нивоу јединица описа предела, типова карактера предела и регионалних подручја карактера предела за територију Србије* по окрузима, у склопу формирања Базе просторних података о пределу Србије;
- 3) *Пилот пројекти за опредељивање одговарајуће методе и приступа детаљној идентификацији карактера и оцени јединица описа предела, подјединица описа предела и вредних историјских културних предела* – за културне пределе и пределе изложене притисцима, у склопу формирања Базе просторних података о пределу Србије
  - Детаљна идентификација карактера и оцена културних предела који су потенцијално осетљиви и/или вредни историјски културни пределе и елаборирање Студије о идентификацији карактера предела са планом управљања пределом;
  - Детаљна идентификација карактера и оцена предела изложених притисцима који су потенцијално осетљиви, деградирани и/или вредни историјски културни пределе и елаборирање Студију о идентификацији карактера предела са планом управљања пределом или вредновањем локација са аспекта утицаја планираних активности на предео.

Полазећи од резултата претходно наведених пилот пројеката, приоритет су следеће активности:

- 1) *Припрема Упутства за идентификацију карактера и оцenu предела и за интегрисање предела у просторно и секторско планирање;*
- 2) *Формирање, функционисање и одржавање Базе просторних података о пределу Србије*, на основу резултата пилот пројеката из тачака 1)-3) претходног става за територије једанаест округа и за административно подручје Града Београда до 2020. године;
- 3) *Пројекат формирања Информационог и мониторинг система о пределу Србије*, којим ће се ближе утврдити: концепција, садржај, структура и организација система; надлежности и одговорности субјеката за његово функционисање; техничко-технолошке карактеристике; стандард и квалитет просторних података; и др.

Слика 1: Формирање, функционисање и одржавање Базе просторних података о пределу Србије и Информационог и мониторинг система о пределу Србије

V. СВЕОБУХВАТНА ПОЛИТИКА ПРЕДЕЛА И ИНТЕГРИСАЊЕ У ПЛАНСКИ ОСНОВ

Формирањем и функционисањем Базе просторних података о пределу Србије, а потом и информационог и мониторинг система, Република Србија ће обезбедити неопходан основ за планирање, заштиту и управљање пределом на националном, регионалном и локалном нивоу управљања и планирања.

Приоритет има утврђивање свеобухватне Националне политике предела, са јасно идентификованим пределима; притисцима на идентификоване пределе; дефинисаним циљевима и мерама за планирање, заштиту и управљање пределом; приоритетима, мерама и актерима за имплементацију политике (програм имплементације политике).

Интегрисање интенција ЕКП и Националне политике предела у релевантан плански основ у Србији, sukcesивно до 2025. године, засниваће се на формираној Базе просторних података о пределу Србије и на утврђивању методологије за интегрисање аспекта и политике предела у процес планирања (слике 2 и 3).

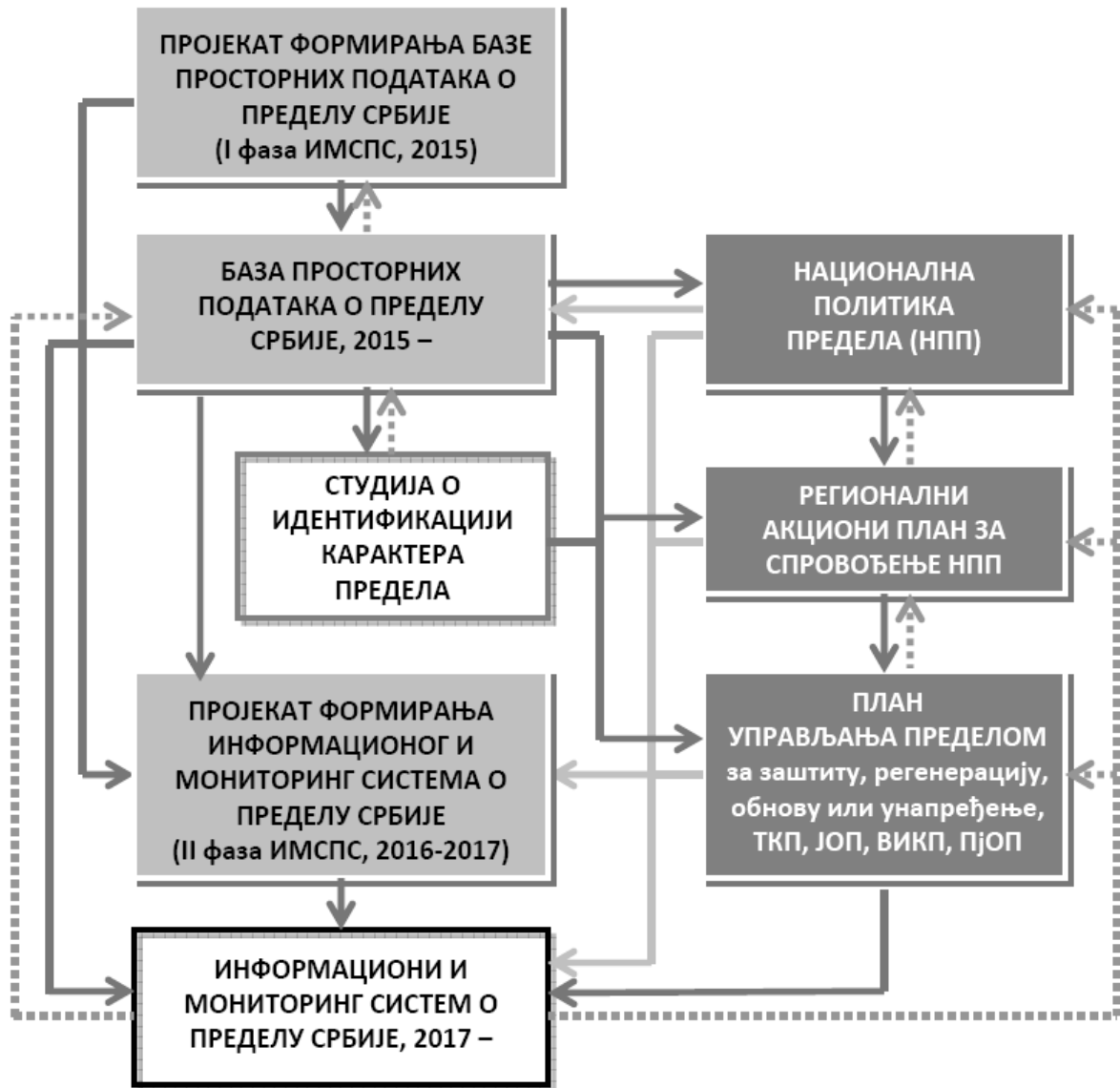
Приоритет се даје опредељивању методологије за интегрисање аспекта предела у процес просторног планирања, секторског планирања и пројектовања кроз више различитих пилот пројеката:

- 1) *Опредељивање методологије за интегрисање аспекта предела у процес просторног планирања на примеру израде, односно измена и допуна просторних планова подручја посебне намене на основу формиране базе просторних података у пилот пројектима (наведеним у делу Б);*
- 2) *Опредељивање методологије за интегрисање аспекта предела у процес секторског планирања и пројектовања на примеру израде секторског плана и програма у домену туризма, пројекта у домену пољопривредног земљишта и избора локација за ветроелектране, а на основу формиране базе просторних података у пилот пројектима (наведеним у делу Б).*

Полазећи од резултата претходно наведених пилот пројеката, приоритет су следеће активности:

- 1) *Припрема Упутства за идентификацију карактера и оцену предела и за интегрисање предела у просторно и секторско планирање;*
- 2) *Припрема измена и допуна Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената са одредбама о примени методологије за интегрисање аспекта предела у процес израде и имплементације просторних и урбанистичких планова;*
- 3) *Измене и допуне законског основа (закона и подзаконских аката) у домену пољопривредног земљишта, енергетике и туризма;*
- 4) *Примена законског основа усклађеног са интенцијама ЕКП и Базе просторних података о пределу Србије у изради и ревизији просторних (и урбанистичких) и секторских планова и различитих програма и пројеката.*

Слика 2. Развој планског основа и информационог и мониторинг система о пределу

Скраћенице:
 ТКП – тип карактера предела
 ЈОП – јединица описа предела
 ПјОП – подјединица описа предела
 ВИКП – вредан историјски културни предео

Слика 3. Интегрисање аспекта предела и координација планског основа у Србији

Д. ПАРТИЦИПАЦИЈА И ЈАЧАЊЕ СВЕСТИ

У склопу израде пилот пројеката у делу Б. и В. одвијаће се активности на партиципацији стејкхолдера и локалног становништва у: поступцима идентификације карактера предела, оцене предела, утврђивања вредних историјских културних предела и квалитета предела; току припреме смерница за планирање, заштиту и уређење предела, као и у току припреме плана управљања пределом. Приоритет има:

- 1) Пилот пројекат развоја метода/одговарајуће комбинације метода партиципације локалног становништва; и
- 2) Обука тимова ангажованих на реализацији пилот пројеката наведених под тематским областима Б. и В. за примену метода партиципације јавности у процесу идентификације карактера и оцене предела, и у процесу интегрисања аспекта предела у израду просторних планова, секторских планова и пројеката.

Е. ЕДУКАЦИЈА И ИСТРАЖИВАЊЕ

Приоритет су:

- 1) *Програми континуиране едукације за дипломиране инжењере пејзажне архитектуре и стручњаке сродних дисциплина;*
- 2) *Програми обуке запослених у државним органима, регионалним развојним агенцијама и локалним самоуправама на пословима који се односе на предео;*
- 3) *Пројекат формирања мастер студија – Планирање и управљање пределима на универзитетима у Београду и Новом Саду.*

Ђ. ИНТЕРНАЦИОНАЛНА КООПЕРАЦИЈА

Приоритет су:

- 1) *Пројекти на идентификацији, планирању и управљању пределом у прекограничним просторима – за Специјални резерват природе „Делиблатска пешчара” и Национални парк „Ђердап”;*
- 2) *Ојачати учешће Србије у организацијама и мрежама које се баве питањима везаним за пределе Европе, примарно у Савету Европе.*

7. ПЛАН АКТИВНОСТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛУ ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ

Полазећи од визије, циљева и приоритета имплементације ЕКП у Србији дефинисаних у делу 6. АК ЕКП РС, утврђује се план активности за средњорочни период од шест година, од 2015. до 2020. године.

У Табели 1. утврђене су приоритетне активности (24 ПА) и пројекти за њихову реализацију (48 П) за следеће тематске области:

- А. Усклађивање законског основа са ЕКП (12 ПА, 12 П),
- Б. Идентификација карактера и оцена предела за територију Србије (4 ПА, 23 П),
- В. Свеобухватна политика предела и интегрисање у плански основ (4 ПА, 7 П),
- Г. Партиципација и јачање свести (1 ПА, 2 П), и
- Д. Едукација и истраживање (3 ПА, 4 П).

У прве две године, **2015-2016.** године, **приоритет су припремне активности за имплементацију ЕКП у Србији:**

- Доношење Правилника о идентификацији карактера предела (А.1., даље: Правилник) на основу пројекта Нацрта Правилника о категоризацији предела (PROFID пројекат, 2014), који регулише и омогућава израду пилот пројеката за опредељивање одговарајуће методе и приступа идентификацији карактера и оцени предела за територију Србије, и детаљнијој идентификацији карактера и оцени културних предела (који су потенцијално осетљиви и/или вредни историјски културни предели) и предела изложених антропогеним притисцима (који су потенцијално осетљиви, деградирани и/или вредни историјски културни предели).
- Доношење Правилника о садржини планова газдовања шумама (А12). На основу првих искустава у примени ЕКП у секторским плановима за шумарство, припремљен је нацрт овог правилника који ће донети министар надлежан за шумарство до краја 2014. или почетком 2015. године.
- Израда пројекта формирања Базе просторних података о пределу Србије (Б.4., даље: БПП ИПС), као основе и прве фазе формирања Информационог и мониторинг система о пределу Србије (ИМСПС), која ће се користити у изради пилот пројеката за опредељивање одговарајуће методе и приступа идентификацији карактера и оцени предела за територију Србије и детаљнијој идентификацији карактера и оцени културних предела и предела изложених антропогеним притисцима (из прве алинеје овог става).
- У складу са донетим Правилником, истовремено са формирањем БПП ИПС радиће се пилот пројекат за опредељивање одговарајуће методе и приступа идентификацији карактера и оцени предела за територију Србије на примеру територије четири округа која су до сада исказала највећи интерес за примену ЕКП у Србији, као и за административну територију Града Београда (Б.1.1.-1.3.). Пилот

- пројекти за пределе са културним наслеђем укључују и пилот пројекат израде Студије о идентификацији карактера предела (даље: Студија предела). Студија предела садржаће: 1) резултате обављене идентификације карактера и оцене предела; и 2) смернице за планирање, заштиту и управљање пределом.
- У складу са донетим Правилником, користећи резултате пројекта формирања БПП ИПС радиће се пилот пројекти за детаљнију идентификацију карактера и оцену културних предела са културним наслеђем (Б.2.1-2.3.) и културног предела са природним вредностима (на крају друге године). Пилот пројекти за пределе са културним наслеђем укључују и пилот пројекат израде Студије предела. Студија предела садржаће: 1) резултате обављене идентификације карактера и оцене предела; и 2) план управљања пределом.
  - У складу са донетим Правилником, користећи резултате пројекта формирања БПП ИПС радиће се пилот пројекти за детаљнију идентификацију карактера и оцену предела изложених антропогеним притисцима (Б.3.1.-3.3.). Пилот пројекти укључују и пилот пројекат израде: 1) студије предела са планом управљања пределом (Б.3.1., Б.3.4.); 2) студије предела са вредновањем локација за парк ветроелектрана (Б.3.2.-3.3.); и 3) плана управљања за обнову деградираног предела (Б.3.5.).
  - Истовремено са израдом пилот пројекта за идентификацију карактера и оцену предела из дела Б., неопходно је утврдити методологију за интегрисање аспекта предела у процес просторног планирања. Тиме ће се омогућити коришћење и интегрисање резултата пилот пројекта на идентификацији карактера и оцени предела у изради планских докумената, као и укључивање тимова на идентификацији предела у процес израде и синтезе планских решења и мера за имплементацију просторних планова. У прве две године предвиђена су два пилот пројекта израде просторних планова подручја посебне намене за културне пределе са културним наслеђем (В.2.1.-2.2.).
  - Истовремено са израдом пилот пројекта за идентификацију карактера и оцену предела из дела Б., неопходно је утврдити методологију за интегрисање аспекта предела у процес секторског планирања и пројектовања. Тиме ће се омогућити коришћење и интегрисање резултата пилот пројекта на идентификацији карактера и оцени предела у изради секторских планова, програма и пројекта, као и укључивање тимова на идентификацији предела у процес израде и синтезе планских решења и мера за имплементацију секторских планова. У прве две године предвиђен је пилот пројекат за израду програма комасације пољопривредног земљишта (В.3.1.).
  - У склопу израде наведених пилот пројекта одвијаће се активности на партиципацији стејкхолдера и локалног становништва у поступак идентификације карактера и оцене предела, као и на пружању информација од значаја за одређивање циљева квалитета предела и смерница за планирање, заштиту и управљање пределом. Активности обухватају развој одговарајуће методе и обуку тимова ангажованих на реализацији пилот пројекта наведених под тематским областима Б и В.

У наредне две године, **2017-2018.** године, на основу резултата обављених припрема у прве две године, **интензивирају се активности на имплементацији ЕКП у Србији:**

- Полазећи од Правилника, а на основу резултата пројекта формирања БПП ИПС и пилот пројекта у претходне две године, реализоваће се пројекат: Нацрт Упутства за идентификацију карактера и оцену предела и за интегрисање предела у просторно и секторско планирање, које доноси министар надлежан за заштиту животне средине. Према указаној потреби, Правилник се може изменити и допунити у складу са препорукама из Упутства.
- На основу резултата пројекта формирања БПП ИПС и пилот пројекта у претходне две године, припремиће се и донети измене и допуне Закона о заштити животне средине (А.3.), као кровног закона за имплементацију ЕКП у Србији.
- Истовремено и координирано с припремом измена и допуна Закона о заштити животне средине, припремаће се измене и допуне закона о планирању и изградњи, заштити природе и заштити културних добара, као и одговарајућих подзаконских аката (А.4.-8.), као кључног законског основа за имплементацију ЕКП у Србији.
- У складу са измењеним и допуњеним Законом о заштити животне средине, припремиће се измене и допуне дела законског основа за природне ресурсе чије коришћење има највећи утицај на пределе – закона о пољопривредном земљишту и шумама, као и одговарајућих подзаконских аката (А.9.-12.).
- На основу резултата пројекта формирања БПП ИПС и пилот пројекта у претходне две године, наставља се идентификација карактера и оцену предела за територију Србије по територијама округа и формирање БПП ИПС (Б.4.2.4. и 4.2.7.).
- Приводи се крају пилот пројекат (Б.2.4.) и ради нови пилот пројекат (Б.2.5.) за детаљнију идентификацију карактера и оцену културног предела са природним вредностима. Са овим активностима, усклађује се припрема студије предела са планом управљања пределом.
- На основу завршених пилот пројекта за идентификацију карактера и оцену предела из дела Б., неопходно је утврдити методологију за интегрисање аспекта предела у процес секторског планирања у туризму. У ове две године предвиђена је реализација два пилот пројекта у домену туризма: израда стратегијског мастер плана за примарну туристичку дестинацију Ваљевске планине (В.3.2.) и израда програма туристичке интерпретације Неготинских пивница (В.3.3.).

У последње две године, **2019-2020.** године, на основу резултата обављених активности у претходним годинама, **настављају се активности на имплементацији ЕКП у Србији:**

- У складу са измењеним и допуњеним Законом о пољопривредном земљишту, припремиће се подзаконски акт о комасацији пољопривредног земљишта (А.10.).
- У складу са измењеним и допуњеним Законом о заштити животне средине, припремиће се и предложити допуна АП ЕКП РС активностима на усклађивању преосталог законског основа са ЕКП.

- Наставља се идентификација карактера и оцена предела за територију Србије по територијама округа и формирање БПП ИПС (Б.4.2.5., 4.2.6., 4.2.8.).
- У складу са измењеним и допуњеним Законом о заштити животне средине, а на основу резултата формирања и функционисања БПП ИПС, припремиће се пројекат: Формирање Информационог и мониторинг система о пределу Србије (ИМСПС), који обухвата израду пројектне документације и иницијално опремање софтвером и хардвером регионалне развојне агенције за Шумадијски и Подунавски округ.
- На основу резултата формирања и функционисања БПП ИПС, припрема се пројекат: Нацрт Националне политике предела Републике Србије (НПП), коју би требало да донесе Влада Републике Србије до краја 2019. године (В.1.1.).
- У складу са изменама и допунама законског основа и формирања БПП ИПС допуњује се АП ЕКП РС активностима на усклађивању планских докумената са НПП и њеном разрадом кроз регионалне акционе планове за имплементацију ЕКП и националне политике предела.

Унапређење едукације и истраживања је процес који се перманентно одвија у периоду за који се доноси овај акциони план 2015-2020.

У области едукације стручњака за имплементацију ЕКП предност је дата интер-дисциплинарним и мулти-дисциплинарним курсевима и програмима. Ово подразумева формирање интер-дисциплинарних мастер курсева уз учешће више факултета из области: биологије, хумане и физичке географије, економије, социологије, историје и културе, архитектуре и просторног планирања, пејзажне архитектуре и др. Имплементацијом Болоња процеса и увођењем нивоа мастер курсева створени су услови за промоцију интер-дисциплинарних програма на нивоу једног или више универзитета.

У области истраживања потребно је унапредити и стимулисати интер-дисциплинарне, билатералне и мултилатералне истраживачке пројекте као и размену знања и искустава, што би свакако допринело холистичком приступу у планирању простора, базираном на пределу као просторној целини, што је основна премиса ЕКП.

Табела 1: План активности за имплементацију ЕКП у Републици Србији, 2015-2020.

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
Тематска област: А. Усклађивање законског основа са ЕКП						
<i>Циљ: Препознати предео у закону. Законодавство подржава примену ЕКП и олакшава очување, коришћење и развој вредности предела</i>						
1.	Доношење Правилника о идентификацији карактера и оцени предела (Правилник)	Пројекат: Нацрт Правилника о категоризацији предела – септембар 2014. Доношење Правилника	Н: МПЗЖС	1.500.000	PROFID	Јануар 2015.
2.	Доношење Упутства за идентификацију карактера и оцену предела и и за интегрисање предела у просторно и секторско планирање (Упутство)	Резултати Пилот пројеката из Б. и В. Пројекат: Нацрт Упутства за идентификацију карактера и оцену предела и и за интегрисање предела у просторно и секторско планирање Доношење Упутства	Н: МПЗЖС Пр: МГСИ, МКИ, МРЕ, МТТТ, МП, РАПП, ЈП СШ, ЈВП СВ, ЈП ПС, ЈП КС, др.	1.800.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	Крај 2016-2017. 2017.
3.	Доношење Измена и допуна Закона о заштити животне средине (ИД ЗЗЖС)	Резултати Пилот пројеката из Б. и В. Упутство	Н: МПЗЖС	Текућа средства	Буџет РС	2017.
4.	Доношење Измена и допуна Закона о планирању и изградњи (ИД ЗПИ)	Резултати Пилот пројеката из Б. и В. ИД ЗЗЖС, Упутство	Н: МГСИ Пр: МПЗЖС, РАПП	Текућа средства	Буџет РС	Крај 2017.
5.	Доношење Измена и допуна Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената	Резултати Пилот пројеката из Б. и В. ИД ЗПИ, Упутство	Н: МГСИ Пр: МПЗЖС, РАПП	Текућа средства	Буџет РС	Крај 2017.

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
6.	Доношење Измена и допуна Закона о заштити природе (ИД ЗЗП)	Резултати Пилот пројеката из Б. и В. ИД ЗЗЖС, Упутство Усклађивање са Законом о заштити културних добара	Н: МПЗЖС Пр: ЗЗПС, МКИ, РЗЗСК, ПЗЗП	Текућа средства	Буџет РС	Крај 2017.
7.	Доношење Измена и допуна Правилника о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја	Резултати Пилот пројеката из Б. и В. ИД ЗЗП, Упутство Усклађивање са Законом о заштити културних добара	Н: МПЗЖС Пр: ЗЗПС, ПЗЗП	Текућа средства	Буџет РС	2018.
8.	Доношење Измена и допуна Закона о културним добрима	Резултати Пилот пројеката из Б. и В. ИД ЗЗЖС, Упутство Усклађивање са Законом о заштити природе	Н: МКИ Пр: МПЗЖС, РЗЗСК	Текућа средства	Буџет РС	Крај 2017.
9.	Доношење Измена и допуна Закона о пољопривредном земљишту	Резултати Пилот пројеката из Б. и В, ИД ЗЗЖС, Упутство	Н: МПЗЖС	Текућа средства	Буџет РС	2018.
10.	Доношење Правилника о комасацији пољопривредног земљишта	Пројекат: Нацрт Правилника о комасацији пољопривредног земљишта Доношење Правилника	Н: МПЗЖС Пр: РГЗ	2.000.000	Буџет РС Потенцијални извори: IPA, Agroenvironment Fund	2017. 2018.
11.	Доношење Измена и допуна Закона о шумама	ИД ЗЗЖС, Упутство	Н: МПЗЖС Пр: ЈП СШ, ЈП ВШ	Текућа средства	Буџет РС	2015-2016.
12.	Доношење Правилника о садржини планова газдовања шумама	Урађен Нацрт правилника 2014.	Н: МПЗЖС	—	Буџет РС	Почетак 2015.
13.	Усклађивање осталог законског основа	Допуна АП ЕКП РС изменама и допунама осталог законског основа	Н: МПЗЖС Пр: МГСИ, МРЕ, МП	Текућа средства	Буџет РС	Крај 2018-2019.

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
Тематска област Б: Идентификација карактера и оцена предела за територију Србије						
<i>Циљ: Формирање Базе просторних података о пределу Србије</i>						
1.	Опредељивање одговарајуће методе и приступа идентификацији карактера и оцени предела	1.1. Пилот пројекат: Идентификација карактера и оцена предела на територији Шумадијског и Поморавског округа (5.001 km ²), у складу са Правилником и ПФ БПП РС Студија предела	Н: МПЗЖС, РРА ШПР Пр: ЈЛС	6.500.000	Буџет РС Потенцијални извори: PROFID, Донаторски програми	2015-2016. 2016.
		1.2. Пилот пројекат: Идентификација карактера и оцена предела и формирање БПП РС на територији Моравичког и Рашког округа (6.934 km ²), у складу са Правилником и ПФ БПП РС Студија предела	Н: МПЗЖС Пр: РРАРМ, ЈЛС	8.000.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2015-2016. 2016.
		1.3. Пројекат: Усклађивање студије „Типологија предела административног подручја Београда“ из 2008. године са Правилником и ПФ БПП РС (3.224 km ²)	Н: СЗЖС ГБ Пр: МПЗЖС	3.200.000	Буџет Града Београда	2015-2016.
2.	Опредељивање одговарајуће методе и приступа детаљној идентификацији карактера и оцени културних предела	2.1. Пилот пројекат: Детаљна идентификација карактера и оцена културног предела Ресава-Млава	Н: СЕ, МПЗЖС Пр: МКИ, ЈЛС	Подаци МКИ	Средства СЕ Буџет РС	2015-2016.
		2.2. Пилот пројекат: Детаљна идентификација карактера и оцена културног предела Неготинских пивница	Н: МКИ Пр: РЗЗСК, ЗЗПС, МПЗЖС, РАРИС, ЈЛС	3.200.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски	2015-2016.

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
		(240 km ²), у складу са Правилником и ПФ БПП РС Студија предела са планом управљања пределом и културним наслеђем Доношење Плана управљања пределом	Н: ЈЛС Пр: РАРИС		програми	2016. 2016.
		2.3. Пилот пројекат: Детаљна идентификација карактера и оцена предела културно-историјске целине Стари Рас са Сопоћанима (88 km ²), у складу са Правилником и ПФ БПП РС Студија предела са планом управљања пределом Нацрт Уредбе о утврђивању граница заштићене околине културног добра	Н: МКИ, МПЗЖС Пр: РЗЗСК, ЗЗПС	2.400.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2015-2016. 2016. 2016.
		2.4. Пилот пројекат: Детаљна идентификација карактера и оцена предела на подручју Ваљевских планина (3.000 km ²), у складу са Правилником, ПФ БПП РС и Упутством Студија предела са планом управљања пределом	Н: МПЗЖС Пр: ЗЗПС, ЈЛС	5.200.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2016-2017. 2017.
		2.5. Пилот пројекат: Детаљна идентификација	Н: МПЗЖС, ПС УГЗЖС Пр: ПЗЗП, ЈЛС	1.500.000	Буџет РС Потенцијални	2017.

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
		карактера и оцена предела на подручју Капетанског рита (30 km ²), у складу са Правилником, ПФ БПП РС и Упутством Студија предела са планом управљања пределом			извори: Донаторски програми	2017.
3.	Опредељивање одговарајуће методе и приступа детаљној идентификацији карактера и оцена предела изложених антропогеним притисцима	3.1. Пилот пројекат: Детаљна идентификација карактера и оцена урбаног и пери урбаног предела града Крагујевца (84,1 km ²), у складу са Правилником и ПФ БПП РС Студија предела са планом управљања пределом	Н: РРА ШПР Пр: ЈЛС, МПЗЖС,ЗЗПС, МКИ	2.200.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2016. 2016.
3.2. Пилот пројекат: Детаљна идентификација карактера и оцена предела за локације ветроелектрана на подручју СРП Делиблатска пешчара и заштитне зоне (1.112 km ²), у складу са Правилником и ПФ БПП РС Студија предела са вредновањем локација за ветроелектране		Н: МРЕ, ПС ЕМС Пр: МПЗЖС, ПС УГЗЖС	3.200.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2015.	
3.3. Пилот пројекат: Детаљна идентификација карактера и оцена предела за локације ветроелектрана на подручју НП Ђердап и контактне зоне (1.542 km ²), у складу са		Н: МРЕ, ПС ЕМС Пр: МПЗЖС, ПС УГЗЖС	4.200.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2015.	

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
		Правилником и ПФ БПП РС Студија предела са вредновањем локација за ветроелектране				2015.
		3.4. Пилот пројекат: Детаљна идентификација карактера и оцена предела за потребе комасације пољопривредног земљишта, у складу са Правилником и ПФ БПП РС Студија предела са планом управљања пределом	Н: МПЗЖС, УПЗ, ПС ПВШ Пр: РГЗ, ЈЛС	Установиће се на основу В.3.1.	Буџет РС Потенцијални извори: ИРА, Донаторски програми	2015-2016. 2016.
		3.5. Пилот пројекат: План управљања за санацију деградираног предела пољопривредног добра ПКБ (300 km ²)	Н: СЗЖС ГБ Пр: ПКБ, УПЗ	4.800.000	Буџет РС, Буџет Града Београда Средства ПКБ	2015.
4.	I и II фаза формирања Информационог и мониторинг система о пределу Србије (ИМСПС)	<u>I фаза ИМСПС:</u> 4.1. Пројекат формирања Базе просторних података о пределу Србије – БПП ПС (ПФ БПП РС)	Н: МПЗЖС, РГЗ Пр: АЗЖС	2.400.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2015.
		4.2. Формирање и функционисање БПП ПС	Н: МПЗЖС, АЗЖС Пр: РАПП			<u>I фаза ИМСПС:</u> 2015 – континуирана активност
		4.2.1. Формирање БПП ПС за територију Шумадијског и Подунавског округа	Н: МПЗЖС, АЗЖС Пр: РРА ШПР, ЈЛС	У склопу Б.1.1.	У склопу Б.1.1.	2015-2016.
		4.2.2 . Формирање БПП ПС за	Н: МПЗЖС, АЗЖС	У склопу Б.1.2.	У склопу Б.1.2.	2015-2016.

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
		територију Рашког и Моравичког округа	Пр: РРАРМ, ЈЛС			
		4.2.3. Формирање БПП РС за административну територију Града Београда	Н: СЗЖС ГБ Пр: МПЗЖС, АЗЖС	У склопу Б.1.2.	У склопу Б.1.2.	2015-2016.
		4.2.4. Пројекат: Идентификација карактера и оцена предела и формирање БПП РС за територију Севернобачког и Западнобачког округа (4.204 km ²), у складу са Правилником, ПФ БПП РС и Упутством	Н: МПЗЖС, ПС УГЗЖС Пр: РРАБ, ЈЛС	6.000.000	Буџет АПВ Потенцијални извори: Донаторски програми	2017-2018.
		4.2.5. Пројекат: Идентификација карактера и оцена предела и формирање БПП РС за територију Јужнобачког округа (4.016 km ²), у складу са Правилником, ПФ БПП РС и Упутством	Н: МПЗЖС, АЗЖС, ПС УГЗЖС Пр: РРАБ, ЈЛС	6.000.000	Буџет АПВ Потенцијални извори: Донаторски програми	2019-2020.
		4.2.6. Пројекат: Идентификација карактера и оцена предела и формирање БПП РС за територију Сремског округа (3.486 km ²), у складу са Правилником, ПФ БПП РС и Упутством	Н: МПЗЖС, АЗЖС, ПС УГЗЖС Пр: РРАС, ЈЛС	5.000.000	Буџет АПВ Потенцијални извори: Донаторски програми	2019-2020.
		4.2.7. Пројекат: Идентификација карактера и оцена предела и формирање БПП РС за територију Колубарског и	Н: МПЗЖС, АЗЖС Пр: РАППР, ЈЛС	7.500.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски	2017-2018.

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
		Мачванског округа (5.744 km ²), у складу са Правилником, ПФ БПП РС и Упутством			програми	
		4.2.8. Пројекат: Идентификација карактера и оцена предела и формирање БПП РС за територију Златиборског округа (6.172 km ²), у складу са Правилником, ПФ БПП РС и Упутством	Н: МПЗЖС, АЗЖС Пр: РРАЗ, ЈЛС	8.000.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2019-2020.
		<u>II фаза ИМСПС</u> 4.3. Пројекат: Формирање Информационог и мониторинг система о пределу Србије (ИМСПС) – Израда пројектне документације и иницијално опремање софтвером и хардвером	Н: МПЗЖС Пр: АЗЖС	6.000.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	<u>II фаза ИМСПС</u> 2016 – континуелна активност
Тематска област: В. Свеобухватна политика предела и интегрисање у плански основ						
<i>Циљ: Препознавање предела и његовог значаја у планском основу</i>						
1.	Израда Националне политике предела Републике Србије (НПП)	1.1.Пројекат: Нацрт Националне политике предела Доношење НПП	Н: МПЗЖС	4.000.000	Буџет РС	2018-2019. 2019.
2.	Опредељивање методологије за интегрисање аспекта предела у процес просторног планирања	2.1. Пилот пројекат: Израда ППППН Неготинских пивница (240 km ²) са детаљном разрадом (100 ha) и интегрисање резултата Б.2.2.	Н: РАПП, МКИ Пр: РЗЗСК, РАРИС, ЈЛС	12.000.000	Буџет РС	2015-2016.
		2.2. Пројекат: Измене и допуне ППППН Стари Рас	Н: РАПП, МКИ Пр: РЗЗСК, СЕДА,	3.000.000	Буџет РС	2016.

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
		са Сопоћанима – на основу резултата Б.2.3.	РАППР, ЈЛС			
		2.3. Пилот пројекат: Израда ППППН Ваљевских планина (3.000 km ²) и интегрисање резултата Б.2.4.	Н: РАПП, МП Пр: МПЗЖС, ЗЗПС, ЈЛС	22.000.000	Буџет РС	2016-2017.
3.	Опредељивање методологије за интегрисање аспекта предела у процес секторског планирања	3.1. Пилот пројекат: Израда пројекта комасације пољопривредног земљишта и интегрисање резултата Б.3.4.	Н: РГЗ, УПЗ, ПС ПВШ Пр: МПЗЖС, ЈЛС	Према програмима комасације УПЗ и ПС ПВШ	Буџет РС Буџет ЈЛС Потенцијални извори: IPA, Agroenvironment Fund	2015-2017.
		3.2. Пилот пројекат: Израда Стратегијског мастер плана за туристичку дестинацију Ваљевске планине (3.000 km ²) и интегрисање резултата Б.2.4. и В.2.3.	Н: МП Пр: МПЗЖС, ЈЛС	3.500.000	Буџет РС	2018.
		3.3. Пилот пројекат: Израда Програма туристичке интерпретације Неготинских пивница и интегрисање резултата Б.2.2. и В.2.1.	Н: МП, МКИ Пр: МПЗЖС, РАРИС, ЈЛС	1.500.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2017.
4.	Разрада и интегрисање политике предела у плански основ	Допуна АП ЕКП РС активностима на усклађивању планских докумената са НПП	Н: МПЗЖС, МКИ	Текућа средства	Буџет РС	2018.

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
Тематска област: Г. Партиципација и јачање свести						
<i>Циљ: Успостављање процедура и укључивање најшире јавности у дефинисање и имплементацију политике предела</i>						
1.	Ојачати захтеве и развити методе партиципације стејкхолдера и локалног становништва у циљу пружања информација од значаја за одређивање циљева квалитета предела, планирање, заштиту и управљање пределом	1.1. Пројекат: Развој метода / одговарајуће комбинације метода и приступа партиципацији стејкхолдера и локалног становништва у процесима идентификације карактера и оцене предела 1.2. Едукација тимова ангажованих на изради пилот пројеката наведених у тематској области Б. о примени метода партиципације јавности	Н: МПЗЖС, МКИ Пр: Факултети, ЈЛС, НВО, РРА Н: МПЗЖС, МКИ Пр: Релевантни факултети и институти, РРА	3.000.000	Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2015. 2015-2020.
Тематска област: Д. Едукација и истраживање						
<i>Циљ: Обука стручњака за потребе имплементације ЕКП и истраживања у области заштите, планирања и управљања пределом</i>						
1.	Обука стручњака из јавног и приватног сектора (планера, службеника релевантних министарстава, пројект менаџера, и др.) и заинтересованих НВО у области политике предела, планирања, заштите и управљања пределом	1.1 Организација стручних радионица, конференција, симпозијума и др. 1.2. Промоција и едукација о ППППН културног предела Бач – стручне радионице и едукативни програми јавности о пределу у Дифузног музеју Бача	Н: МПЗЖС, МКИ Пр: Институти, Факултети, РАПП, НВО Н: ПС УГЗЖС, МПЗЖС, МКИ Пр: Институти, Факултети, НВО		Буџет РС Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програми	2015 – континуирана активност 2015 – континуирана активност

Ред. бр. СП	Приоритетне активности за реализацију циљева по тематским областима (А)	Пројекти за реализацију активности (П)	Надлежна институција (Н) и партнери (Пр) у спровођењу А и П	Укупни трошкови финансирања А и П (РСД)	Извори финансирања А и П	Рокови реализације А и П (фаза П)
1	2	4	5	6	7	8
2.	Увођење аспекта предела у едукативне програме у области планирања и животне средине на нивоу универзитетског образовања	2.1. Подршка интердисциплинарним и мулти - дисциплинарним курсевима и програмима, кроз интеграцију више факултета и универзитета, на нивоу интер-дисциплинарних мастер курсева	Н: МПНТР Пр: Универзитети, МПЗЖС		Буџет РС Потенцијални извори: Донаторски програм	2015-2020.
3.	Подршка интердисциплинарним, билатералним и мултилатералним истраживачким пројектима	3.1 Подршка истраживачким пројектима из области: метода и техника идентификације карактера и оцене предела; базних истраживања за потребе планирања предела, управљања и заштите предела; из области предеоне екологије; валоризације вредних историјских културних предела и др.	Н: МПНТР, МПЗЖС, МКИ Пр: Институту, Факултети, Универзитети		Расположиви фондови подршке истраживачким пројектима	2015-2020.

Коришћене скраћенице:

АП ЕКП РС – Акциони план за имплементацију Европске конвенције о пределу у Републици Србији
АЗЖС – Агенција за заштиту животне средине, Министарство пољопривреде и заштите животне средине
ДВ – Дирекција за воде, Министарство пољопривреде и заштите животне средине
ЕКП – Европска конвенција о пределу
ІРА – Instrument for Pre-Accession Assistance
ЗЗПС – Завод за заштиту природе Србије
ІМСПС – Информациони и мониторинг систем о пределу Србије
ЈЛС – Јединица локалне самоуправе

ЈП СШ – Јавно предузеће „Србијашуме“
МГСИ – Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
МКИ – Министарство културе и информисања
МП – Министарство привреде
МПЗЖС – Министарство пољопривреде и заштите животне средине
МПНТР - Министарство просвете, науке и технолошког развоја
МРЕ – Министарство рударства и енергетике
НВО – Невладина организација
НП – Национални парк
ПЗЗП - Покрајински завод за заштиту природе
ПКБ – ПКБ Корпорација а.д.
ППППН – Просторни план подручја посебне намене
PROFID - PROFID FUND SIPU International; Project Fund for Institutional Development
ПС ПВШ – Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство Владе АПВ
ПС УГЗЖС – Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине Владе АПВ
ПС ЕМС – Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине Владе АПВ
РАПП – Републичка агенција за просторно планирање
РАППР – Регионална агенција за Подриње, Подгорину и Рађевину
РАРИС – Регионална агенција за развој источне Србије
РГЗ – Републички геодетски завод
РРА – Регионална развојна агенција
РРА ШПР – Регионална развојна агенција за Шумадијски и Подунавски регион
РРАБ – Регионална развојна агенција Бачка
РРАС – Регионална развојна агенција Срем
РРАЗ – Регионална развојна агенција Златибор
РРАРМ – Регионална развојна агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа
РС – Република Србије
РЗЗСК – Републички завод за заштиту споменика културе, Београд
СЕ – Савет Европе
СЕДА – Регионална развојна агенција Санџак
СЗЖС ГБ – Секретаријат за заштиту животне средине, Управа Града Београда
СРП – Специјални резерват природе
Студија предела – Студија о идентификацији карактера предела
УПЗ – Управа за пољопривредно земљиште, Министарство пољопривреде и заштите животне средине

8. МОНИТОРИНГ И ИЗВЕШТАВАЊЕ О ОСТВАРИВАЊУ АКЦИОНОГ ПЛАНА

Министарство пољопривреде и заштите животне средине и Министарство културе и информисања који су одређени за националну фокалну тачку за спровођење Европске конвенције о пределу, стараће се о мониторингу и извештавању о остваривању Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији.

Мониторинг Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији обухватиће праћење спровођења 24 приоритетне активности и 48 пројеката за њихову реализацију за период 2015-2020. године у оквиру пет тематских области, утврђених у делу 7. АП ЕКП РС, Табела 1.

Резултати мониторинга ће омогућити оцену спровођења приоритета имплементације ЕКП у Србији до 2020. године (утврђених у делу 6.3. АП ЕКП РС) и њихових ефеката на остваривање средњорочних (до 2020.) и дугорочних (до 2025.) циљева и дугорочне визије имплементације ЕКП до 2025. године (утврђених у делу 6.1. и 6.2. АП ЕКП РС).

Подршку хоризонталној координацији спровођења и мониторинга спровођења приоритетних активности и пројеката за њихову реализацију, на иницијативу Министарства пољопривреде и заштите животне средине и Министарства културе и информисања пружаће посебно међуминистарско координационо тело за имплементацију ЕКП у Србији.

Подршку вертикалној координацији спровођења и мониторинга спровођења приоритетних активности и пројеката за њихову реализацију, према АП ЕКП РС, Министарству пољопривреде и заштите животне средине и Министарства културе и информисања пружаће регионалне развојне агенције (РРА). Према члану 39. Закона о регионалном развоју („Службени гласник РС”, бр. 51/09 и 30/10) и радне верзије нацрта новог закона из децембра 2013. године, РРА обављају, између осталих, послове на: припреми и спровођењу развојних докумената и локалних развојних планова, реализују развојне пројекте за које су овлашћене, воде информациони систем од значаја за регион и област. Новим Законом о регионалном развоју требало би допунити члан 39. тако да се послови РРА прошире са: учешћем у припреми, спровођењу и праћењу спровођења регионалних акционих планова за имплементацију ЕКП; вођењем и одржавањем Базе просторних података о пределу Србије на нивоу округа, а потом и информационог и мониторинг система о пределу Србије на нивоу округа. Овакав допуњени делокруг рада РРА, подразумева измењену улогу и положај према оснивачима и редефинисање сета стандардизованих услуга за акредитоване регионалне развојне агенције које установљава Министарство привреде на годишњем нивоу.

Формирање и функционисање Базе просторних података о пределу Србије омогућиће формирање и функционисање Информационог и мониторинг система о пределу Србије. Пројектном документацијом за формирање Базе просторних података о пределу Србије и Информационог и мониторинг система о пределу Србије утврдиће се показатељи за праћење промена у пределу, што ће омогућити мониторинг имплементације АП ЕКП РС, као и законског и планског основа релевантног за имплементацију ЕКП у Србији.

Узимајући у обзир могућност да ће у току реализације овог акционог плана долазити до адаптација, модификација и нових иницијатива за остваривање утврђених приоритета, приоритетних активности и пројеката за њихову реализацију, документ под називом Акциони план за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији представља део континуираног процеса планирања и управљања применом ЕКП у Србији.

Као део тог процеса, измене и допуне Акционог плана за имплементацију Европске конвенције о пределу у Србији, предлагаће се на основу годишњег извештаја о остваривању АП ЕКП РС. Како је АП ЕКП РС оперативни документ за имплементацију ЕКП, реално је очекивати да се иновира заједно са подношењем извештаја.

Извештај о остваривању АК ЕКП РС Министарство пољопривреде и заштите животне средине и Министарство културе и информисања, у сарадњи са међуминистарским координационим телом за имплементацију ЕКП у Србији, подносиће Влади Републике Србије сваке године.

Годишњи извештај садржи:

1. Преглед реализације свих приоритетних активности и пројеката утврђених у делу 7. АК ЕКП РС;
2. Оцену спровођења приоритета имплементације ЕКП у Србији до 2020. године утврђених у делу 6.3. АП ЕКП РС;
3. Процену ефеката реализованих приоритетних активности и пројеката на остваривање средњорочних и дугорочних циљева и дугорочне визије имплементације ЕКП до 2025. године утврђених у делу 6.1. и 6.2. АП ЕКП РС; и
4. Предлог мера за ефикасније остваривање АК ЕКП РС и за његово иновирање.

АНЕКС I. ПОЈМОВНИК

1. Појмови утврђени Европском конвенцијом о пределу

- 1) *Предео* – одређено подручје, онако како га људи виде и доживљавају, чији је карактер резултат деловања и интеракције природних и/или људских фактора.
- 2) *Циљ квалитета предела* – означава за одређени предео формулацију дату од стране надлежних органа власти, о тежњи становништва у погледу предеоних карактеристика из њиховог окружења.
- 3) *Заштита предела* – поступци очувања и одржавања значајних или карактеристичних обележја предела, оправдани вредношћу наслеђа која је проистекла из његове природне структуре и/или људских активности.
- 4) *Управљање пределом* – поступци којима се из перспективе одрживог развоја обезбеђује редовно одржавање предела, са циљем усмеравања и усклађивања промена изазваних друштвеним и економским процесима, као и процесима у животној средини.
- 5) *Предеона политика* – израз општих принципа, стратегија и смерница дефинисаних од стране надлежних органа власти, који омогућавају предузимање одређених мера у циљу заштите, управљања и планирања предела.
- 6) *Планирање предела* – дугорочни и далекосежни поступци са циљем унапређења, поновног успостављања или креирања предела.

2. Остали појмови коришћени у АК ЕКП РС

Значење осталих појмова који су коришћени у АК ЕКП РС дато је на основу члана 2. Нацрта Правилника о идентификацији карактера предела (2014), и то:

- 7) *Вредни историјски културни предео* – представља историјски културни предео чија се вредност оцењује на основу следећих критеријума: старост, стање, реткост, упадљивост у слици предела, утицај на слику предела, употребна вредност, социјална веза са елементима историјског културног предела и синергија елемената историјског културног предела;
- 8) *Вредност предела* – релативна вредност приписана различитим пределима, предео се може вредновати од стране различитих интересних заједница и из различитих разлога;

- 9) *Идентификација карактера предела* – утврђивање истоветности карактера предела;
- 10) *Историјски културни предео* – представља комбинацију деловања природе и човека, он је илустрација еволуције људског друштва и насеља током времена под утицајима физичких ограничења и/или могућности природне средине и узастопних социјалних, економских и културних притисака, како спољних тако и унутрашњих;
- 11) *Јединица описа предела* – то је основна просторна јединица за класификацију и опис карактера предела, и за оцену предела; релативно хомогена јединица земљишта, унутар које се конститутивни физички, културни и историјски елементи предела јављају у поновљеним обрасцима;
- 12) *Карактер* – посебан, препознатљив и доследан образац предеоних елемената који чини један предео другачијим, пре него бољим или лошијим;
- 13) *Карактеристике* – предеони елементи или комбинација елемента који дају посебан допринос препознатљивости карактера предела;
- 14) *Карактер предела* – посебан и препознатљив образац предеоних елемента који се доследно јављају у одређеном типу предела; то је карактер креиран комбинацијом рељефа, геологије, земљишта, вегетације и објеката створеним од стране човека; карактер чини сваки део предела различитим и пружа посебан осећај за место;
- 15) *Квалитет предела* – стање предела, базирано на вредносном суду о његовом физичком стању и нетакнутости са визуелног, функционалног и еколошког становишта;
- 16) *Критеријум* – стандард на коме се базира суд или одлука;
- 17) *Притисци* – свака активност која може да доведе до промена у пределу и/или животној средини;
- 18) *Подјединица описа предела* – представља потпуно хомогену јединицу у оквиру које не постоји варијација атрибута, а предео је визуелна целина;
- 19) *Подручја карактера предела* – појединачна јасно издвојена географска подручја специфичног типа предела; свако подручје карактера предела има свој индивидуални карактер и локални идентитет, иако може да дели исте опште карактеристике са другим подручјем истог специфичног типа предела; подручја карактера предела носе назив одређених локација;

- 20) *Процена карактера предела* – процес који се бави како карактеризацијом тј. идентификацијом, картирањем, класификацијом и описивањем карактера предела, тако и доношењем вредносних судова базираних на карактеру предела, а у циљу информисања доносиоца различитих одлука;
- 21) *Тип карактера предела* – специфични типови предела који су релативно хомогени у карактеру; по својој природи су општи и стога могу да се јаве у различитим деловима земље, али без обзира где се јављају они углавном деле сличну комбинацију геологије, топографије, хидрологије, вегетације, историјског коришћења земљишта и структуре насеља; типови карактера предела имају опште називе (тресетиште, долина реке, висораван, и сл.).